Тэжээлэй бии һаань—малшье олошорхо, мяхан, һүншье элбэгээр абтаха.

(КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Советэй Хандалгаһаа)

БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

39-дэхи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Улаан-Үдын горкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Советэй орган

№ 151 (9905) | 1962 оной июниин 28, четверг | Сэн 2 мүнгэн

[Т]эжээл ехээр [б]элдэе

[...]нгээ мал ажал хүр[...]үгжөөхын тула ороо[...], кукуруза, саахарай [...]орох, тэжээлэй бобы [...]э үнэтэ ургамалнуу[...]лгые үргэдхэжэ, баян [...]үйлаха хэрэгтэй. Тэ[...]эг байгаал һаа мяха, [...]р абтаха гэжэ КПСС-[...]ай мартын Пленумэй [...]дотор сэхэ заагдаһан [П]артиингаа Централь[...]тедэй табиһан энэ [...]зорилгые бэелүүлэн, [...]кымнай колхоз, сов[...]айгша ондо нёдондо[...] 70 мянга гаран гек[...]тарилга хэбэ. Илан[...]курузын, ешмээнэй, [...]н, тэжээлэй бобы, го[...]харай свёклын тарил[...]хэгдөө. Гансахан ку[...]алаад мянган гектар[...]даа бшуу.

[...]ай юрэдөө һайн гэ[...]эр тарилгын талмайе [...]эдэ, хүсэд хүрэхөөр [...]абаха зорилго зүн да[...]дхэгдэхэгүй. Кукуру[...] таряад лэ урда жэл[...] хэдэ хэдэн область[...]дли, гектарай 100—[...]нер силосэй ногоо [...]олоо юм һаа, элбэг [...]л бэлэдхэхэмнай гэ[...] найдажа болохо[...]мэһээ буурсагтай ку[...] саахарай свёклын, [...] горох, тэжээлэй бо[...] ургаса туйлаха гэ[...]оз, совхоз бүхэнэй [...]хала зорилгонуудай [...]ь мүн» гэжэ хүдөөгэй [...]ажалшадта хандаһан [...] ЦК-гай, СССР-эй [...]нүүдэй Советэй Хан[...]тор хэлэгдэнхэй.

[...]эдэ ургамалнуудай [...]ян ургаса абахын ту[...]шангаар ажаллаха, [...]үн кукурузын, сааха[...]лын хойноһоо һай[...]арууһалха хэрэгтэй [...]нь элитэ. Мүнөө үедэ [...]овхозуудта энэ шуха[...]мэри түлэг ябуулаг[...]инхай.

[...]элдэ хура бороон эл[...] орожо, хаа хаанагүй [...]уудай гараса һайн. [...]аймагуудта пропаш[...]амалнуудай тарилга [...]гдоод, мүнөө зуруу[д] [...]н элдүүрилгэ хэгдэ[...]ээ. Энэ хүдэлмэри [...] Бэшүүрэй аймагта [...]ээр ябуулагдана. Эн[...]узын тарилга хоёр—[...]ахин борнойлогдоод, [...]ууд хоорондын га[...]тиватораар элдүүри[...] Бобы, саахарай свёк[...] мэтэ ургамалнуудта [...]рхой шумуулнуудай [...]оходо, тэндэхи меха[...]ууд оролдосотойгоор [...] саг соонь хоро саса[...]һан байха юм.

[...]эшье ургаса харуу[...]үдэлмэри хаа хаана[...] гэхын аргагүй. Хо[...]Һухар-Шэбэрэй, Зага[...]агуудай зарим ажа[...] пропашной ургамал[...]арилга саг соогоо [...]гдоогүй байшоо. Му[...]рэй «Знамя Ленина», [...]зм» колхозуудта ку[...] зүб квадрат болгон [...] шадаагүй дээрэһээ, зарим полинуудтань ургаса буртаг үбһэндэ дарагдажа эхилээ. Саахарай свёклын эшэнүүдэй томо болоно байбашье, зурууд хоорондын элдүүрилгэ хэгдэнэгүй. Хэрбээ саашадаа нимээр хандаха болоо юм һаа, нёдондонойхидоол адли саахарай свёклын тарилгые хосороожо болохо бшуу.

Тиимэһээ кукуруза, саахарай свёкло болон пропашной бусад ургамалнууд хэр харууһалагдажа байнаб гэжэ партийна, комсомолой организацинууд, хүдөө бэшэгшэд онсо хиналтадаа абаха, эдэ үдэрнүүдтэ рейд-шалгалтануудые хэхэ шухала. Зурууд хоорондын элдүүрилгэ дээрэ ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, культиватор бүхэнние дүүрэн хүсөөрнь хүдэлгэхэ хэрэгтэй. Зурууд хоорондын элдүүрилгэ үлүүдэхэ гэжэ байдаггүй, шадаал һаа, олон дахин хэхэдэ һайн гэжэ манай түрүүшүүлэй дүй дүршэл заана бшуу. Энэ хүдэлмэрие эршэтэйгээр ябуулхынгаа хажуугаар ургасада нэмэлтэ тэжээл оруулха, минеральна үтэгжүүлгэ тарааха, шэбхын шүүһээр уһалха хэмжээнүүд абтаха ушартай.

Эдэ бүхы хэмжээ ябуулгануудые амжалтатайгаар бэелүүлжэ, баян ургаса туйлахын тула пропашной ургамалнуудай тарилгын бүхы талмай тусхай харюусалгатай хүнүүдтэ, механизаторнуудта даалгагдаһан байха зэргэтэй. Нэгэшье гектар кукурузын, саахарай свёклын, тэжээлэй бобын, хартаабхын тарилга эзэгүй байха ёһогүй. Эдэ үнэтэ ургамалнуудые һайнаар харууһалжа, баян ургаса абаһан хүнүүд һайса урмашуулагдаха ёһотой.

Ургасын хойноһоо харууһалха хүдэлмэрие нягта һайнаар ябуулхынгаа хажуугаар тэжээл бэлэдхэлгэдэ эртээнһээ бэлдэхэ хэрэгые мартажа болохогүй. Энэ жэлдэ түрүүшынхеэ горох ехээр таригдаа. Теэд энэ ургамалые хуряаха машинанууд хомор байна. Ушар иимэһээ үдэр саг гээнгүй колхоз, совхоз бүхэндэ горох хуряаха түхеэрэлгэнүүдые сенокосилкануудта тааруулжа хэхэ шухала болоно. Энээнние нютагуудай үйлэдбэриин управленинүүд, «сельхозтехникэ» нэгэдэлэй эмхи зургаанууд ударидаха уялгатай.

Тарялангай 100 гектар бүридэ 75 центнер, элдүүриин бусад газарай зуун гектар бүхэндэ 16 центнер мяха абаха гэһэн түрүүшын шата дабахада хэды шэнээн тэжээл хэрэгтэйб гэжэ колхоз, совхоз бүхэн эдэ үдэрнүүдтэ тодорхойлоод, тэрэнээ бэелүүлжэ эхилхэ уялгатай.

Нүхэд колхознигууд, совхозуудай хүдэлмэришэд! Парти, правительствынгаа Хандалгада харюу болгон, энэ жэлдэ ниитынгээ малда хүсэд хүрэхэ тэжээл бэлэдхэжэ абахын түлөө социалис мүрысөө шэнэ хүсэтэйгөөр дэлгэрүүлэе.

[С]кынтейя", „Ромыниа Либера" [газ]етэнүүдэй редакцида эльгээһэн бэшэг

[...]э партийно-прави[...]на делегациин Ру[...]Арадай Республикада [...]а ябаха үедэнь олон [...]тинуудай, эмхи зур[...], госхозуудай ба [...]зуудай, һургуули[...]ниитын организаци[...]коллективүүдһээ, мүн [...]н хүнүүдһээ олон бэ[...] ба телеграммануу[д] [...]эдэг байгаа. Эдэ бэ[...] ба телеграммануу[д] [Р]умыниин ажалшад [д]елегациин ерэһэндэ [з]үрхэнһөө һайшаан [...]а, коммунизм бай[...] туйлажа байһан [...]айнь дашарамдуу[...] арадые амаршална. [...]родууд ба тосхонуу[...] предприятинуудаар, [...]зуудаар ба госхо[...] һуралсалай газар[...] мүн гэр бүлэнүү[...]бажа, делегаци харагг лэ гэһэн хүсэл һанамжаяа олон хүн хэлэһэн байна. Гэтэр эдэ уряал ба һанамжыень дүүргэхэ аргагүй байһандаа гэмшэнэбди.

Манда бэшэгүүд ба телеграммануудые эльгээһэн бүхы коллективүүдэй ажалшадта, бусад нүхэдтэ Советскэ Союзай партийно-правительственнэ делегаци үнэн зүрхэнһөө баясхалан хүргөөд, Румыниин Арадай Республикада социализм байгуулжа түгэсхэхэ хэрэгтэ, социалис оронуудай нэгэдэлые бэхижүүлхэ, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал батадхаха хэрэгтээ ехэ амжалта туйлахыень аха дүү румын арадта хүсэнэбди.

Н. Хрущев, В. Гришин, В. Кузнецов, Д. Кунаев, Ю. Андронов, И. Бодюл, М. Синица, Р. Эльдарова, Е. Афанасенко, И. Жегалин.

1962 оной июниин 24.

КУКУРУЗАШАДТА ТУҺАЛНА

Колесово тосхонһоо тээ баруулжаа, 5 модоной газарта үлэ мэдэг ногооржо эхилһэн тарялан дээгүүр трактор, машинын таршаганаха абяан үглөөнһөө үдэшэ болотор таһарнагүй.

Эндэ Кабанскын совхозой дүрбэдэхи отделениин кукурузашан Василий Перевозниковой даадаг звеногойхид кукуруза, саахарай свёкло, бобы гэхэ мэтэ ургамалнуудые борнойлжо, зурууд хоорондуурнь элдүүрилжэ, ехэл сулөө тухагүй хүдэлнэ. Тус звеногойхид бүхыдөө 135 гектарта кукуруза, 10 га дээрэ саахарай свёкло, мүн 5 гектар газарта тэжээлэй бобы тарихай. Тэдэнэр бүхы ургасаяа нэгэ дахин дээрэһээнь борнойлжо дүүргээд, һаянай зурууд хоорондын элдүүрилгэ хэжэ байна.

— Мүнөө жэлдэ кукурузын бараг һайн ургаса абаха бүхы арга боломжо бии. Гансал тэрэнээ ёһоор харууһалжа, буртаг үбһэ, үрмэдэһыень хаһа сагтань үгы хэхэл хэрэгтэй,—гэжэ нүхэр Перевозников хөөрэнэ.

Энэ отделенидэ бүхыдөө 3 звено ажаллана. Тэдэндэ 400 гектар кукуруза, 150 га горох, 25—25 гектар саахарай свёкло, тэжээлэй бобы даалгагданхай. Эдэ ургамалнуудай хойноһоо оролдосотойгоор харууһалжа, үндэр баян ургаса абаха хэрэгтэнь кукурузашадтаа туһалха, ажалыень хинан шалгажа байхын тула эндэ хүдөө бэшэгшэд тусхай пост эмхидхээ. Тэдэнэр Сэлэнгын совхозой хүдөө бэшэгшэдэй жэшээгээр кукурузашадайнгаа ажалые нарин хиналта доро абажа, түрүү дүй дүршэл, онол аргануудые дэлгэрэнгыгээр харуулжа, элирүүлэгдэһэн дутагдалнуудые усадхаха хэмжээнүүдые абажа байха юм.

Һаяхан тус постынхид түрүүшын шалгалта үнгэргэжэ, тэндэ элирүүлэгдэһэн дутагдалнуудые усадхахын тула юу хэхэб гэжэ эхин партийна организациин бюро дээрэ табяад, шалгалтынгаа дүн тухай «Прибайкалец» газетэдэ бэшэһэн байна. «Кукурузашад нүхэд Нечкин, Суханов гэгшэдэй даадаг звенонууд ургаса харууһалха хүдэлмэри хангалтагүй муугаар ябуулна. Илангаяа саахарай свёкло, бобын ургаса буртаг үбһэ үрмэдэһэндэ ехээр дарагданхай. Тиимэһээ зурууд хоорондын элдүүрилгые нэгэшье үдэрөөр хожомдуулжа болохогүй. Мүн түрүү кукурузашан В. Перевозниковой дүй дүршэлые бусад звенонуудта үргэнөөр хэрэглэхэ, тэдэнэй дунда социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлхэ тушаа юуншье хэгдэнэгүй» гэжэ тус постынхид бэшэнэ.

Эдэ дутагдалнуудые усадхахын тула отделениин хүтэлбэрилэгшэд, партийна бюро зарим тэды хүдэлмэри хэжэ эхилэнхэй. Кукурузашадай звенонуудай дунда социалис мүрысөөн эмхидхэгдээ. Ургасада нэмэлтэ тэжээл оруулха минеральна үтэгжүүлгэ звено бүхэндэ хэрэгтэй соонь таһалжа үгтөө. Мүн КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Советэй Хандалга тухай механизаторнуудай дунда хөөрэлдөөн үнгэргэгдэнэ. Ханын газетэ, дайшалхы хуудаһан гаргагдадаг болоо.

Б. Сотнич,
КПСС-эй Кабанскын райкомой инструктор.

Ехэ амжалтада зоригжонхой

Коммунис ажалай хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө тэмсэжэ байһан Үдын совхозой 3-дахи отделениинхид (Хори) эрхим ажалаараа суурхаһаар үнинэй.

Эндэхид гансашье бүхы хүдэлмэреэ урагшатай һайнаар ябуулаад һанаагаа амардаггүй, мүн хүдэлмэришэдэйнгөө ажаһуудалай болон культурна эрилтэнүүдые гүйсэд хангахын түлөө ехэ оролдолго гаргана. Байгша ондо тус отделенидэ үхибүүдэй ясли, столово, улаан булан гэхэ мэтэ эмхидхэгдэжэ, хамтын ажалда хүн зон олоороо хабаададаг болоо.

— Үхибүүдээ орхихо аргагүйбди гээд, хэдэн жэлэй туршада гэртээ һууһан эхэнэрнүүд, мүнөө хуу ажалтай болонхой,— гэжэ отделениие эрхилэгшэ М. Оширов хөөрэнэ.

Гадна бүхы һалбаринуудаа ажахын тоосоондо оруулжа, хямда сэнтэй продукци элбэгээр абахын тула тэндэ эршэмтэйгээр тэмсэнэ. Тиихэдэ отделениинхид жэлэй үнгэрһэн 5 һара 25 хоногой дүнгөөр һү ехээр һаажа, совхоз соогоо түрүү һуурида гаранхай. Тиигэжэ совхозойнгоо дирекци болон парткомой дамжуулгын Улаан тугые бүхөөр барижа ябана. Тус отделениин түрүү һаалишадай нэгэн Цырма Базарова жэлэй эхинһээ хойшо үнеэн бүриһөө 800 гаран литр һү һаагаа.

— Үнеэн бүриһөө 2200 литр һү һааха уялгаяа үлүүлэн дүүргэхэб,— гэжэ тэрэ найдамтайгаар мэдүүлнэ.

Мүн һаалишад: З. Валиулина, Х. Гармаева, Е. Банзаракшеева гэгшэд һайн амжалта туйлана. Элэнэй хүдэлдэг һаалиин гүүртынхид нёдондо «ДА—3» түхэлэй түхеэрэлгэ тодхожо, үнеэдээ оньһон аргаар һаадаг болоһон аад, мүнөө тэндэ бүри таарамжатай «ёлочка» түхэлэй түхеэрэлгэ тодхожо байна.

Д. Очиров.

Буряадай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Указ

Нүхэр В. М. ЛЕВЧЕНКЫЕ Буряадай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха тухай

Аймаг дотороо ветеринарна алба эмхидхэлгээр үни удаан, һайнаар хүдэлһэнтэйнь, түрэһөөр 50 наһа гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан, нүхэр Владимир Михайлович **Левченкые**—РСФСР-эй габьяата ветеринарна врачые, Загарайн аймагай главна ветеринарна врачые — Буряадай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. ХАХАЛОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Секретарь Ч. ДОРЖИЕВ.

Улаан-Үдэ хото, Советүүдэй Байшан. 1962 оной июниин 25.

Түбэй районуудай нютагай үйлэдбэриин управленинүүдэй хүдэлмэрилэгшэдэй зүблөөн

МОСКВА, июниин 26. (ТАСС). Россин Федерациин түбэй районуудай нютагай үйлэдбэриин управленинүүдэй хүдэлмэрилэгшэдэй зүблөөн Кремлиин Ехэ Ордон соо мүнөөдэр нээгдэбэ. Областьнуудай, автономно республикануудай Баруун хойто, Волго-Вятска экономическа районуудай түлөөлэгшэд зүблөөндэ айлшадаар уригданхай.

Үйлэдбэриин нютагай управленинүүдэй начальнигууд, парторгнууд, комсоргнууд, инспекторнүүд, газетэнүүдэй редакторнууд, областьнуудай, автономно республикануудай партийна, комсомолой, профсоюзна, хүдөө ажахын органуудай хүтэлбэрилэгшэд, республиканска министерство, ведомствонүүдэй түлөөлэгшэд, хамтадаа 1500 хүн зүблөөндэ хабаадана.

Нүхэд Г. И. Воронов, А. П. Кириленко, Д. С. Полянский, Н. С. Хрущев гэгшэдэй президиумдэ гарахадань, зүблөөндэ хабаадагшад нарьемэ альга ташалгаар угтаба.

КПСС-эй ЦК-гай Президиумэй гэшүүн, РСФСР-эй Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшэ Д. С. Полянский зүблөө нээгээ. Нютагай үйлэдбэриин управленинүүдэй хүдэлмэриин түрүүшын дүнгүүд, КПСС-эй ЦК-гай мартын пленумэй шиидхэбэринүүдые бодотоор бэелүүлхэ талаар ямар зорилгонуудай табигдаһан тухай элидхэлые КПСС-эй ЦК-гай Президиумэй гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай РСФСР-тэхи бюрогой түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо Г. И. Воронов хэбэ.

41 жэлэй ойн угтамжада

УЛААН-БААТАР, (ТАСС). Монголой Арадай Революциин болоһоор 41 жэл гүйсэһэнэй ойдо зорюулжа, Монголой арадай-революционно партиин Центральна комитет уряануудые гаргаа. Социалис общество эдэбхитэйгээр байгуулжа байһан монгол ажалшадые, социалис можын оронуудай ажалшадые, национальна бэеэ даанхай байдалтай болохын түлөө тэмсэжэ байһан бүхы арадуудые Монголой арадай-революционно партиин Центральна комитет халуунаар амаршалаа. Арадай ажахын зорилгонуудые шиидхэхэ талаар аха дүү Советскэ Союзай дүй дүршэл, туһаламжа ехэ удха шанартай байна гэжэ уряанууд соонь тэмдэглэгдэнхэй.

*Республикын предприятинуудай олохон түрүүшүүл агитаторнууд болож**о** хүдөө гараба*

БАЛТА, ХАДУУР—МАНАЙ НЭГЭДЭЛ

КПСС-эй Буряадай обком, горкомой уряагаар республикымнай фабрика заводуудай түрүү хүдэлмэришэд хүдөө тосхоной ажалшадые КПСС-эй ЦК-гай, ССР Союзай Министрнүүдэй Советэй Хандалгатай танилсуулха зорилгоор колхоз, совхозуудта ошохоёо байна.

— Хэнэйшье мэдэһээр Октябриин социалис революциин ашаар хүдэлмэришэн тарияшан хоёрой хоорондохи холбоо барисаан шэрээгдэмэл булад мэтээр хэтэ мүнхэдөө батадхагдаа һааб даа. Тэрэ сагһаа хойшо балта хадуур хоёроор һүлдэ тэмдэг хэһэн хүдэлмэришэд, тарияшад ходо доо нягта холбоо барисаатай ябажа, бэе бэедээ туһалалсан, Совет ороноо баян дэлгэр байдалтай болгохын тула оролдоһоор ерэһэн түүхэтэй. Жэшээнь, колхозуудые эмхидхэжэ байха үедэ оронноймнай томо предприятинууд өөһэдынгөө дундаһаа 25 мянган хүдэлмэришэдые хүдөө нютагуудта эльгээлсээ һэн. Олон түмэн хүдэлмэришэдэй этигэл найдабарида хүртэһэн тэдэнэр колхоз, совхозуудые эмхидхэлсэжэ, бэхижүүлхын тулада хэды ехэ оролдолго гаргаһан, удаа тээнь олохон роман, повестьнуудай гол геройнууд болож, бүхы орон дотороо суурхаһаншье.

Агитациин шэнэ формо болохо энэ хэмжээ ябуулгын хаа хаанагүй һайшаан дэмжэгдэхэ, саашадаа үргэнөөр дэлгэрүүлэгдэхэ байһаниинь элитэ.

Энээндэ зорюулагдаһан хөөрэлдөөн КПСС-эй обкомдо уржадэр болоо. Тус уузалга дээрэ партиин обкомой нэгэдэхи секретарь нүхэр А. У. Модогоев иигэжэ хэлээ:

— Манай орондо коммунизм байгуулхын тула ехэ юумэн хэгдэхэ ёһотой. Энээнэй тула хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд горьтойхон хүдэлмэри хэжэ байна, хэхэшье зэргэтэй ха юм. Хүдөө ажахыдаа онсо анхарал хандуулан, эрид шууд хүгжөөхэ тодорхой хэмжээнүүдые хараалһан КПСС-эй Центральна Комитедэй сентябриин (1953 он) Пленумһээ хойшо республикымнай ажахынууд хараа байса һайжараа, ехээр хүгжөө. Жэшээнь, 1953 онһоо 1961 он хүрэтэр республика доторнай 356 мянган гектар шэнэ, залууг газар элдүүрилэгдэһэн, тиин таряа талха, огородой эдеэ ургуулха, һү, мяха, ноохо ехээр абаха талаар горьтой амжалта туйлагдаа. Энээнтэй хамта адууһа малнай нилээд олошорһон байна. Хүдөө гаража, Парти, Правительствын Хандалгатай колхоз, совхозуудай хүдэлмэришэдые танилсуулхын тула эльгээхэ гээд, таанарые эндэ суглуулбабди. Хөөрэлдөө хэхэ, ажахынуудтахи дутуу дундануудые элирүүлжэ усадхаха хэрэгтэнь туһаламжа үзүүлхэ зорилго таанадай урда табигдана. Колхоз, совхозуудай ажалшад һүние һүни, халуу ние халуун гэнгүй, унаһан малгайгаа абаха забдагүй ажаллажа байнад. Тиихынгээ хажуугаар хүдөө ажахын продукт үйлэдбэрилэгшэдэй сүлөөтэй сагаа хэр зэргээр, хайшан гэжэ үнгэргэнэб, һайнаар амаржа, бэе махабадаа бэхижүүлхэ хэрэгтэнь колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд ямар туһа хүргэнэб гэхэ мэтэ асуудалнуудые хаража, тэмдэглэжэ ерэхыетнай гуйха байнабди. Мүнөө таанад, хамтадаа 100-гаад түрүү хүдэлмэришэд республикын бүхы районуудта гарахатнай гээшэ. Амжалта туйлажа, хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдтэй үнэн зүрхэнһөө хөөрэлдэжэ, холбоо барисаагаа бүри бүхэ болгожо ерэхыетнай хүсэнэбди. Колхоз, совхозууд һү, мяха элбэгжүүлхэ ямар хэмжээ абанаб, талха таряа, мүн бусад ургамалнуудые хэр таринаб, харууһалнаб гэжэ һайса ойлгожо, шэнжэлжэ ерэхыетнай хүсэгдэнэ. Тэндэ хараһан үзэһэнөө маанадта, сугтаа ажалладаг нүхэдтөө хөөрэжэ үгэхэ ёһотойт,—гэбэ.

Үглөөдэрһөө эдэнэрнай республикын колхоз, совхозуудта хэдэ хэдэн үдэрөөр гарахань.

Хүндэтэ агитатор-хүдэлмэришэд, амжалтатай ябажа ерэхыетнай хүсэнэбди!

Б. Цыремпилов.

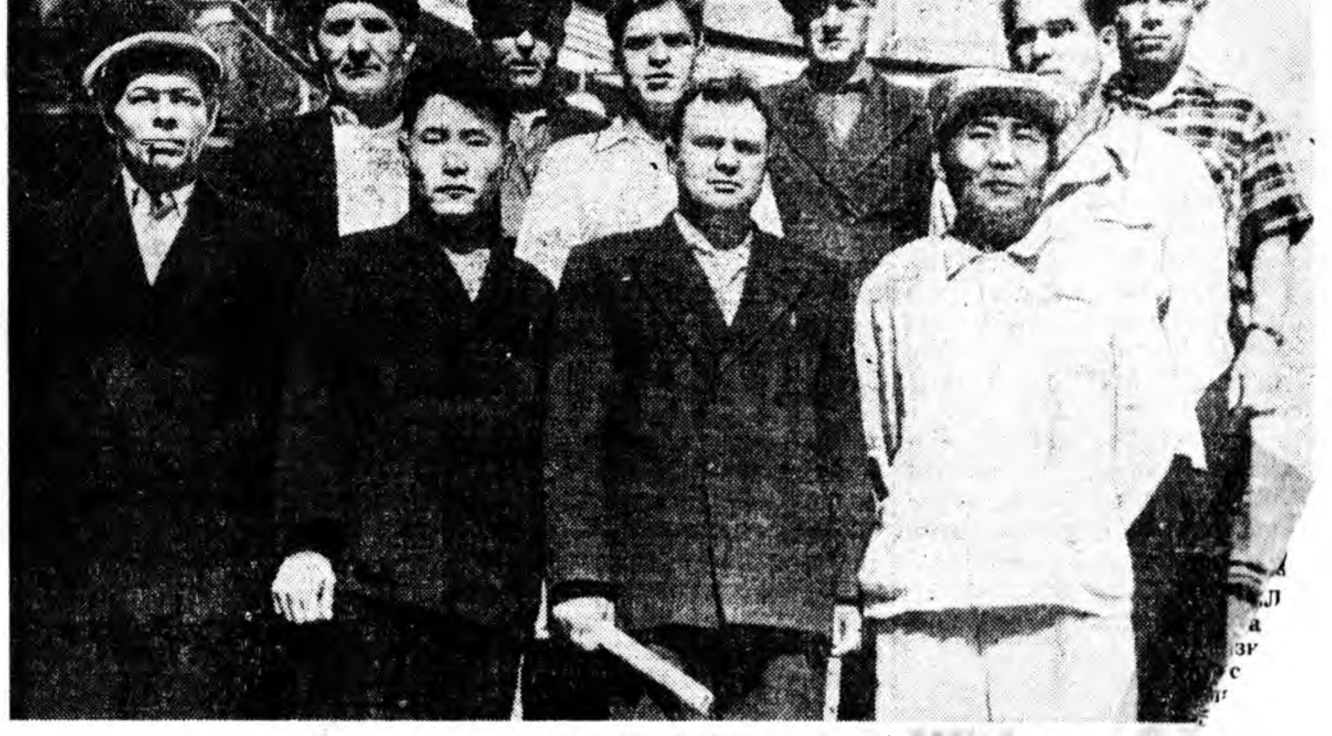

Зураг дээрэ: (зүүн гарһаа) наада таладань — ПВЗ-гэй түлөөлэгшэд—булад хайлуулагша Б. П. Цуканов, котельщик Р. К. Торонов, фрезеровщик Н. И. Миронов, дундань — ПВЗ-гэй шэрэм шудхалгын цехэй слесарь М. М. Мадаев, «Мелькомбинадай» [...] М. С. Михайлюк б[...] замда мордохын[...] Авт[...]

...аглал

...РГААСТАЙН ЭХИНДЭ

...р зунай хонгор дулаа... тлөө. Бургаастай голой ...э ургы, ногоо, тэрэлжэ ... шэмэгтэй уула майлын ...рёор тобир тарган мал... ...миралтан бэлшэнэ. Ху... ...ы шубуудай эндэ тэндэ дон... ...годохо, тунга сэбэр агаарта ...булжамарнуудай жэргэхэнь сэдьхэл хүдэлгэхөөр!

Эгээл энэ дэлгэр һайхан нютагта Сэлэнгын Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой гурбадахи комплексно бригадын һү һаалиин фермын малшад ажалладаг юм. Эндэ ерэн сасуугаа, фермые даагша коммунист Долгор Очировна Цыдыпова гэдэг таби наһанай, даруу номгон эхэнэртэй уулзагдаа. Тэрэ хээрэ һургаар отололсожо байһанаа, һаяхан ерэһэн хэбэртэй, айхабтар халуудаһан, хүлэрһэн байба. Нэгэ бага амаржа, аяга сайгаар ундаа харюулһанай удаа:

— Манай фермэ һү һааха түсэбөө һараһаа һарада дүүргэжэ, колхозойнгоо һаалишадай дунда дэлгэрһэн мүрысөөнэй түрүү зэргэдэ ябалсана,— гээд, тэрэ хөөрөөгөө эхилнэ.—Үнгэрэгшэ һарада Сэлэнгын һаалишад КПСС-эй обкомой, республикын Министрнүүдэй Соведэй дамжуулгын Улаан туг абаһан юм. Энэ илалтада манайшье фермын хубита оролсоһон байха. Түрүү һуурияа алдахагүйн тула улам эршэмтэй шангаар ажаллажа байнабди. Зуһаландаа нүүжэ ерэһээр үнеэдээ түхэреэн сүүдхэ соо бэлшээн таргалуулжа байнхайбди. Үнеэдэймнай һүниинь эли бодо нэмэнэ. Тиимэһээ үнеэдээ үдэртэ гурба дахин һаанабди.

Бургаастайн һаалишад энэ жэлдэ нютагай үүлтэрэй үнеэн бүриһөө 1750 литр һү һааха уялга абанхай. Тэдэнэр уялгаяа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэжэ байна. Жэшээлхэдэ, тус фермынхид гансахан май һарада 15220 литр һү һааха түсэбтэй байһан аад, 16700 литр һү һаажа гүрэндэ тушаагаа. Түрүү һаалишад Очир Байнганова, Дыжит Гармажапова гэгшэд харууһалжа байһан үнеэн бүриһөө сүүдхэдэ хахад нүүд һү һаана. Фермын бусад һаалишад Цырема Базарова, Мухомеджанова гэгшэд мүн лэ һайн амжалтануудые туйлаа. Хорёод гаран жэл мал дээрэ ажаллажа ябаһан адуулгашан Ширап Будаев үнэн сэхэ ажалаараа нютаг дээрээ хүндэтэй болонхой.

Һаяхан тус фермын малшад КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Хандалгатай танилсаа.

— Мяха, тоһоной үнэ сэн дээшэлүүлэгдээд байхада, гансахан манай колхоз байгша он дүүрэтэр аяар жара гара мянган түхэригэй нэмэри олзо доход оруулха байна бшуу,— гэжэ фермын малшадай нэгэн, агитатор Данжа Цыдыпов нүхэдтөө ойлгуулна.

— Энэмнай хуушан мүнгөөр бодоходо аяар 600 гара мянган түхэриг болонол. Оо! Энэ мүнгэеэ ямар юумэндээ гаргашалха зонбибди,—гээд һаалишад һонирхоно.

— Хэхэ ажалнай ехэ даа. Жэшээлхэдэ, мал ажалай хүдэлмэрине оньһожоруулха, барилгые үргэдхэхэ, тэжээл ехээр бэлдэхэ хэрэгтэ яһала мүнгэ зөөри гаргашалагдаха, соёл гэгээрэлэй гуламтануud гэхэ мэтэдэ нилээд юумэ хэгдэхэ байна,—гээд, агитатор зүүн хадын боорид һаяхан түхеэрэгдэһэн «Ёлочка» түхэлэй агрегат тээшэ хургаараа заана.—Нүхэдүүд, гансахан манай фермэдэ тодхогдоһон энэ түхеэрэлгэдэ нилээхэн мүнгэ зөөри гаргашалагдаа бшуу.

Һаалишадаймнай хүндэ хүшэр хүдэлмэри хэды шэнээн хүнгэдхэгдэһэнине таанар өөһэдөө мэдэнэт. Зай, саашань манай фермын ажабайдалһаа абажа хэлэхэдэ, үшөөшье баярлахаар баримтанууд бии. Энэ жэл үбэлжөөндэмнай 200 үхэрэй багтаамжатай шэб шэнэхэн, уужам һаруул байра түхеэрэгдээ. Энээндэмнай мүн лэ ехэхэн мүнгэ зөөри гаргашалагдаһан байха. Тэрэшэлэн манай фермэ дээрэ механизатор Цыренжап Мункуевай хүтэлбэри доро механизированнэ худаг үрэмдэн малтагдажа байна. Һаяхан колхозоймнай правлени, партком мяханай үнэ сэнгэй дээшэлһэнэй эсэстэ нинтын ажахыда ороһон нэмэлтэ олзо доходоо зүбөөр, аша үрэ ехэтэйгээр хэрэглэхэ тушаа асуудал зүбшэн хэлсээ. Үнеэдые электрын хүсөөр һааха үшөө 6 агрегат, тэжээл буйлуулха машина, малда уһа зөөхэ автомашина абахаар хараалагдаба.

— Эдэ бүгэдын ашаар саашадаа малаа олоншоруулжа, ашаг шэмыень дээшэлүүлжэ, Эхэ орондоо бүри ехэ мяха, һү, нооһо болон бусад продуктнуудые худалдаха аргатай болохо байнабди,—гэжэ һаалишадай нэгэн агитаторые дэмжэбэ.

Уласхоорондын, орон нютагайнгаа һонинуудые малшадай хөөрэлдэһөөр байтар, дэлбэрмэ дэлэнтэй тобир тарган үнеэд Маанини хүндын бэлшээриһээ нааша Бургаастайн эхи руу дүтэлжэ байба. Һаалишад гэр гэртээ бушуухан таража, үдэрэйнгөө һаалгаһанта түхеэржэ эхилбэд.

Р. Балданов,
манай корр.

Талын тунга ногоондо...

Һүниндөө ороһон бороогой һүүлээр, үглөөгүүр хээрэ талада агаар жэгтэй гунгалаг. Үргэн талын ургамал ногооной набша намаа дээгүүр тогтоһон дуһалнуудта наранай элшэ тудажа, тоо томшогүй олон шүрэ һубаһан шэнгеэр яларна.

Үглөөнэй һэрюундэ бэлшээридэ гаргагдаһан һүрэг хонидшье шүүдэртэй ногсо яаралтайгаар шэмхэлэн гүйлдэнэ. Үндэр хара мори эмээллэжэ унаһан нэгэ наһажаал хүн хонидой урда орожо, урагшаа ехээр тэгүүлэгшэдыень тэхэрюулэн тогтоожо, адуулна.

Уулзажа танилсахада, энэмнай Бэшүүрэй аймагай Ждановай нэрэмжэтэ колхозой үнинэй хонишон Цыбик Очирович Аюшеев хонидоо адуулжа ябаһан байба.

Мүнсышэтэр, сэбэрхэнээр нооһыень хайшалжа абаһан, тобир тарган хонидыень хаража баясанабди.

—Һүрэгтнай хүсэ шадалаар һайн ондо ороо ха юм. Ингээд лэ бүри таргалхань гээшэ ааб даа,—гэжэ ажал тухайнь хөөрүүлхэ һанаатай эхилбэбди.

—Яһала бараг лэ даа. Сан ехэ, үбэл ута, үбһэ тэжээл ...ор байгаашье һаань, орол...ной ашаар хонидойнгоо ...шадал ехэ табюулаа..., —гэжэ үбгэжөөл хэ... ааһандаа тамхяа хэжэ

—Энэ жэлдэ хонин бүриһөө хэды шэнээн нооһо хайшалаа гээшэбта?—гээд асуухада:

— Эдэтнай бэеэ үшөө хүсөөгүй, нёдондоной эрьенүүд юм даа. Тиибэшье һаа, хонин бүриһөө 4 килограмм тухайл нооһо хайшалаабди,—гэнэ.

Тингэжэ хөөрэлдэһөөр байтарнай, гартаа нэмэргэ бариһан табяад лэ гара наһанай дундуур бэетэй эхэнэр хүрэжэ ерэбэ.

—Сайн байна,—гэжэ тэрэмнай мэндэшэлээд,—ошожо сайгаа уужа ерэ. Би эдэниинэшни эрьен тойрон байхаб. Гэнтэ бороошье орохо гэжэ бии, энэ нэмэргэ асарааб,—гээд нүхэр Аюшеевтэ хандана.

Бидэ энэ Балмасу хүгшэнтэеэ хоюулаа 520 эрьенүүдые хараад байдаг зомди даа. Эрьенүүдээ намар болотор тус бүридэнь 45—50 килограмм болгохо зорилготойбди,—гэжэ Аюшеевынь хөөрэнэ.

Энэ хонишон өөрөө колхоздоо 30 гаран жэлдэ мал ажал дээрэ хүдэлжэ байна. Хамтын ажалда олон жэлдэ таһалгаряагүй хүдэлжэ, үндэр наһатай болоод, пенсидэ гаража, амарха эрхэ олобошье, үшөөл хэлэн жэлдэ олоной туһада ажаллаха хүсэлэнтэй.

—Бээ мэндэ, элүүр энхэ ябаад, юу хэжэ мини һууха биб даа. Эдэ хонидойнгоол хойноһоо ябахадаа, һанаа сэдьхэл дүүрэн, досоо амгалан байдаг лэ,—гэжэ үбгэжөөл хонид тээшээ хэды эрьежэ хараад, хара мориндоо мордоч, хадын боорёор табилуулшаба.

Н. Куртошин.

КОММУНИС АЖАЛАЙ ТҮЛӨӨ ТЭМСЭЛ—

ХҮН БҮХЭНЭЙ ХҮНДЭТЭ ХЭРЭГ

Партиин XXII съездын шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлхын түлөө дэлгэрһэн социалис мүрысөөнэй түрүү зэргэдэ гаража, ажал хэрэгээрээ алдаршаһан республикымнай түрүүшүүл Улаан-Үдын паровозо-вагонно заводой Культурын ордон соо һаяхан суглараад, шухала асуудал зүбшэн хэлсэһэн байна. Коммунис ажалай ударнигуудай ажалай дүй дүршэл согсолон хараха, үйлэдбэриин дутагдалнуудые элирүүлэн усадхаха, гүрэнэй түсэбүүдые дүүргэхэ талаар саашанхи уялгануудаа тодорхойлхо зорилготой энэ зүблөөндэ фабрика, заводуудай, колхоз, совхозуудай коммунис ажалай ударнигууд ерээ.

Зүблөөндэ хабаадагшад «Партиин XXII съездын шиидхэбэринүүд ба коммунис ажалай түлөө мүрысөө дэлгэрүүлгээр саашанхи зорилгонууд» гэһэн КПСС-эй обкомой секретарь нүхэр Н. С. БИРЮКОВОЙ элидхэлые ехэ анхаралтайгаар шагнаад, тус асуудал зүбшэн хэлсэлгэдэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаа. Улаан-Үдын нарин сэмбын фабрикын бригадир Любовников, Зэдын вольфрам-молибденэй комбинадай барилгашадай бригадир Яньков, Улаан-Үдын модоной заводой слесарь Писарев, Захааминай аймагай «Дружба» колхозой хонишон Цыремжитов, Яруунын аймагай «Дружба» колхозой һаалишан Батуева болон бусад үгэ хэлэхэ зуураа, дүй дүршэл тухайдаа, үйлэдбэриин арга боломжо элирүүлэн хэрэглэхэ, продукци үйлэдбэрилхэ түсэбөө амжалтатайгаар дүүргэхэ саашанхи зорилгонууд тухайдаа һонирхолтойгоор хөөрэбэ.

Коммунис ажалай бригаданууд болон ударнигуудай 3-дахи зүблөөндэ хабаадалсаһан түрүүшүүл коммунис ажалай түлөө мүрысөө улам эршэмтэйгээр дэлгэрүүлхыень республикынгаа бүхы ажалшадые уряалһан хандалга баталан абаа.

Коммунис ажалай ударнигуудай энэ зүблөөн тухай статья доро толилогдобо.

Республикымнай коммунис ажалай бригаданууд болон ударнигуудай хоёрдохи зүблөөнэй болоһоноо хойшо хоёр жэл үнгэрбэ. Энэ үе соо бүхэдэлхэйн удха шанартай олон ушар болоо, тэдэнэй тоодо партиин XXII съезд онсо һуури эзэлбэ.

Мүнөө үеын хүнүүд коммунизмын үедэ ажаһууха гэжэ партимнай омог баяртайгаар мэдүүлээ һэн. Зүгөөр коммунизм өөрөө, зүндөө ерэхэ бэшэ, харин хүн зоноймнай ехэ оролдолго, ажалай хүсэ гаргаһанай ашаар лэ байгуулагдаха. Коммунизмын гэрэлтэ һайхан сагые дүтэлүүлхын тулада бүхы совет арад—хүдэлмэришэд, таряашад, совет интеллигенциин эршэмтэй шангаар ажаллажа байһан тухай эндэ хэлсэгдээ. Бүхы ажалшадай һайнаар ажаллаха бүринь коммунизм байгуулха агууехэ зорилго амжалтатайгаар бэелүүлэгдэхэл. Энээниие һайнаар мэдэрһэн совет хүнүүд долоон жэлэй түсэбые болзорһоонь урид дүүргэхын тула хүсэ шадалаа элсүүлэн ажаллана. Долоон жэлэй түсэбые урид дүүргэхэ гээшэ коммунизмын материально-техническэ үндэһэ һуури байгуулхын шиидхэхы алхам мүн болоно бшуу.

Бүхы совет арадтая хамта манай республикын ажалшад эршэ хүсэеэ улам арьбадхан ажаллана. Республикымнай промышленностиин энэ жэлэйнгээ түсэбые амжалтатайгаар дүүргэжэ байһан тухай эндэ мэдээсэгдээ. Продукци үйлэдбэрилэн гаргаха таба һарын түсэб 103 процент дүүргэгдээ. Үнгэрэгшэ жэлэй энэ үеынхитэй сасуулхада, продукци үйлэдбэрилгын хэмжээн 12 процентээр ехэ болгогдоһон, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ даабари 102 процент хүргэгдэһэн байна.

КПСС-эй Центральна Комитедэй мартын Пленумэй шиидхэбэреэр зоригжоһон республикымнай хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд энэ жэлдэ 43,5 мянган тонно мяха, 90 мянган тонно һү, 5,6 мянган тонно нооһо, 18 миллион үндэгэ, 80 мянган тонно таряа гүрэндөө худалдаха гэһэн зорилго урдаа табяад, тэрэнээ бэелүүлхын түлөө ехээр оролдожо эхилээ.

Партиин Программаар хараалагдаһан агууехэ түсэбые бэелүүлхын, промышленностяа улам хурданаар хүгжөөхын, хүдөө ажахын продуктнуудые элбэг ехээр үйлэдбэрилэн абахын түлөө дэлгэрһэн мүрысөөндэ үргэн нинтэ ажалшад олоороо хабаадалсадаг болонхой гэжэ үгэ хэлэгшэд тэмдэглээ. Абаһан социалис уялгануудаа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэһэн, дүүргэжэ байһан олон тоото хүдэлмэрилэгшэд улам олоширно.

В. И. Ленин Совет засагай бүри түрүүшын жэлнүүдтэ коммунистическэ субботнигуудые коммунис ажалай эхилэлтэ мүн гэжэ тоолоһон байгаа. Манай парти саашадаа энэ эхилэлтые хүгжөөхэ хэрэгтэ ехэ анхарал оролдолгоо хандуулһан байна.

1960 оной түрүүшын һарануудта орон соомнай коммунис ажалай түлөө мүрысөөндэ таба миллион хүн хабаадалсаһан байгаа һаа, 1961 оной һүүл багта тэдэнэй тоо 20 гара миллион болоһон байгаа. Гурба миллион түрүүшүүл коммунис ажалай нэрэ солодо хүртэхэй. Ганса манай республика дотор хоёр жэлэй туршада коммунис ажалай хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэлсэхын түлөө мүрысэгшэдэй тоо 14 мянган хүнһөө 80 мянган хүн болотороо ургаа. Тэдэнэй 17 мянгаһаа дээшэ түрүүшүүлдэ коммунис ажалай алдар соло олгогдоо гэһэн мэдээсэл нэрьемэ альга ташалгаар угтагдаба.

Паровозо-вагонно заводой шэрэм шудхалгын цехэй нүхэр В. А. Соболевой даадаг коммунис ажалай бригада даабаряа үдэр бүхэндэ 105 процент дүүргэнэ.

Бригадын гэшүүд бүтээн гаргадаг продукциингаа шанарые дээшэлүүлхын түлөө тэмсэжэ, голодоһо гаргаха ушарые 45 процентээр доошолуулаа, 350 түхэриг мүнгэ арьбалаа.

Галуута-Нуурай шахтоуправлениин алхалдаг экскаваторта хүдэлдэг Г. К. Брылевой бригада ажалдаа һайн амжалта туйлаһанайнгаа түлөө коммунис ажалай бригадын хүндэтэ нэрэ солодо хүртөө. Тус бригадынхид хайшан гэжэ амжалта туйланаб гэхэлэ, ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ, техникэеэ ашагтай һайнаар хэрэглэхэ, шэнэ, түрүү дүй дүршэл дэлгэрүүлхэ асуудалда саг үргэлжын анхарал хандуулна. Барилга дээрэ эгээл түрүүлэн ажахын тоосоо нэбтэрүүлһэн «Бурстрой» трестын С. И. Братчиковай, түрүү арга нэбтэрүүлхые оролдодог Худанай леспромхозой нүхэр Грешиловэй хүтэлбэрилдэг болон бусад олон бригада, түрүүшүүлэй ажал хэрэгүүд республика дотороо мэдээжэ болонхой.

> *„... Нэгэ бригада, нэгэ завод, нэгэ район ганса гансаараа коммунизмда хүрэжэ шадахагүй. Бултадаа хамтаараа бүгэдэ арадай үргэн ехэ тэмсэлээр коммунизм байгуулжа шадаха байнабди“*
>
> Н. С. Хрущев

Мүнөө республикымнай хүдөөгэй ажалшадай дунда КПСС-эй ЦК-гай мартын Пленумэй шиидхэбэрие дүүргэхын түлөө мүрысөөн үргэнөөр дэлгэржэ байна. Борьёогой совхозой ажахын тоосоондо ороһон нүхэр Норбоевой даадаг хонишодой бригада үбһэ тэжээлээр дуталдабашье, хонидоо гарзагүйгөөр үбэлжүүлээд, 800 эхэ хонинһоо 900 гаран хурьга абаад, гарзагүйгөөр түлжүүлжэ байһанаарнь суглаанда хабаадаашад ехээр баясаба. Мүнөө нүхэр Норбоев 7 мянган эхэ хонидтой томодхогдоһон бригадые даагшаар томилогдоо. Хүдэриин совхозой кукурузашан, СССР-эй Верховно Соведэй депутат, коммунис ажалай ударник Р. Д. Гонсоруновай бригада малай тэжээл элбэгээр бэлдэхэ уялга абаад, кукуруза, саахарай свёкло, тэжээлэй бобы таряад, 200 гектарһаа 12910 центнер тэжээлэй единицэ абахын түлөө тэмсэнэ.

СОЦИАЛИС МҮРЫСӨӨНЭЙ ШЭНЭ ШАТА

Коммунис ёһоор ажаллаха, ажаһуухын түлөө мүрысэгшэдэй тоо үдэр ерэхэ бүри олошоржо байна. Коммунис ажалай бригаданууд болон ударнигуудай гайхамшагта хүдэлөөн энэ мүрысөөнэй хүгжэлтын дээдэ шата мүн болоно.

Мүрысөөнэй улам саашаа хүгжэхэтэй хамта тэрээндэ гансал бригаданууд, цехүүд хабаадалсана бэшэ, мүн бүхэли предприятинууд, районууд, городууд оролсодог болоо. Молдавска ССР-эй Тирасполь, Кустанайн областиин Рудный, Московско областиин Подольск болон Одессэ хотонуудай ажалшад бүхы городоороо шэнэ ёһоор ажаллахын, ажаһуухын түлөө мүрысэжэ эхилһэн байна.

Коммунис ажалай түлөө хүдэлөөндэ үйлэдбэриин предприятинуудһаа гадна, медицинскэ, худалдаа наймаанай, нинтын элеэ хоолой, соёл культурын, гүрэнэй эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэд хабаадалсажа эхилээ.

Республикымнай 113 предприяти болон эмхи зургаан, 3500 гаран цех, участок, халаан, бригада коммунис ажалай түлөө тэмсэн, ажалдаа һайн үрэ дүн туйлана. Республика дотороо эгээл түрүүлэн коммунис ажалай предприятиин алдар солодо хүртэлсэһэн Улаан-Үдын нарин сэмбын фабрикын коллектив социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлһэнэйнгээ ашаар нооһон бүд нэхэн гаргаха түсэбөө амжалтатай һайнаар дүүргэнэ, шанарыень һайжаруулна. Энэ жэлэй таба һарын түсэб 104 процент дүүргэгдээд, түсэбһөө гадуур 17 мянган метр нооһон бүд нэхэн гаргагдаа. Тэрэшэлэн Арекитканай геологуудай партида коммунис ажалай коллектив гэһэн нэрэ зэргэ олгогдоо. Хада уулаар ашагта малтамалнуудые бэдэржэ байһан геологууд ажалдаа тохёолдодог элдэб бэрхэшээлнүүдые зоримгойгоор дабажа, ашагта малтамалнуудые бэдэрэн олохо даабаряа нёдондо жэлдэ 248 процент дүүргээ. Эндэхи геологууд 1960—61 оной туршада дүрбэ дахин нэгэдэхи һуури эзэлжэ, профсоюзай ЦК-гай, РСФСР-эй Главгеологиин дамжуулгын Улаан тугта хүртэһэн байна. Мүн Улаан-Үдын станциин кондукторнуудай резерв коммунис ажалай коллектив гэһэн нэрэ зэргэтэй болоо.

Республика дотороо томо предприяти гэжэ тоологдодог Ленинэй орденто паровозо-вагонно завод 1,5 жэлэй туршада СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй болон ВЦСПС-эй дамжуулгын Улаан тугые бүхөөр барижа байһаар. Түрүү предприятинууд болохо шэлэй механизированнэ, Тимлюгэй цемент-шиферэй, «Электромашина» заводуудай, Тимлюгэй барилгын управлениин, Хандагатайн леспромхозой, Улаан-Үдэ станциин локомотивна депогой хүдэлмэришэд коммунис ажалай предприятиин нэрэ зэргын түлөө мүрысэнэд.

Олон миллион ажалшадай зохёон байгуулхы ажал, эдэбхи үүсхэл манай ороной экономико болон соёл культурын хүгжэхэ хэрэгтэ шиидхэхы удха шанартай. Общестын урдахи уялгаяа хэр зэргээр дүүргэдэг, ажалдаа ямараар хандадаг ушар хүн бүхэнэй коммунис мэдэрэлые гэршэлжэ үгэнэ. Мүнөө манай совет хүнүүд ажалда тон ондоогоор, шэнэ ёһоор хандадаг болоо. Энээниие коммунис ажалай түлөө хаа хаанагүй үргэнөөр дэлгэрһэн мүрысөөн эли тодоор гэршэлэн харуулна.

Бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллахаһаа гадна, саг үргэлжэ һуралсаха, юрэнхы бэлэдхэлээ, техническэ мэргэжэлээ дээшэлүүлхэ, бэеэ һайнаар абажа ябаха гээшэ мүрысөөндэ хабаадагшадай нангин уялга болонхой. Коммунис ажалай предприятиин нэрэ солотой сэмбын фабрикын хүдэлмэришэд бүхыдөө шахуу һуралсажа, эрдэм мэргэжэлээ дээшэлүүлнэ. Жэшээлхэдэ, нүхэд Варфоломеев, Шитов, Любовников болон бусадай хүтэлбэрилдэг бригадануудай гэшүүн бүхэн тусхай институт, техникум, элдэб кружогуудта һуралсадаг. Байгал-Худара тосхоной библиотекын хүдэлмэрилэгшэд Кабанскын аймагай хүдөө тосхонуудта олонинтын хабаадалгатайгаар ажаллаха библиотекэ эмхидхэһэн байна.

834-дэхи мостпоездын Николай Васильевай хүтэлбэрилдэг арматурщигуудай бригада жэшээтэ ажалаараа суурхажа ябаа. Харин энэ залуу хүдэлмэришэн туйлаһан амжалтаараа һанаагаа амарангүй, гээгдэжэ ябаһан бетонщигуудай бригадада өөрынгөө һайн дураар ошожо, ажалдаа шэнэ ёһоор хандаха, түрүү дүй дүршэл хэрэглэхэ жэшээ харуулһан юм. Богони болзор соо тус бригада түрүүшүүлэй зэргэдэ гараба. Иимэ жэшээ баримта дурдаа һаа яһала олон. Хэжэнгын совхозой нүхэр Буянтуевай бригада продукт үйлэдбэрилгын үнэ сэн хямдаруулжа шадаа. Хэрбээ бүхы совхоз соогоо нэгэ центнер нооһоной өөрынь үнэ сэн 230 түхэриг 77 мүнгэтэ байгаа һаа, тус бригадын хайшалһан нооһон 173 түхэриг 55 мүнгэтэ болоно. Мүн хониной мяханай өөрынь үнэ сэн түсэбөөр хараалагдаһанда орходоо нилээд доошоо байха юм.

Республикын промышленна предприятинуудай хүдэлмэришэд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд саг үргэлжэ ажалладаг үйлэдбэриин зүблөөн, ухаалан зохёогшодой, уралан нарижуулагшадай, совет, эрдэм ухаанай техническэ бүлгэм, экономическа хиналтын комисси гэхэ мэтын нинтын эмхинүүдтэ олоороо хабаадалсана. Долоон жэлэй түрүүшын гурбан жэл соо республикымнай уралан нарижуулагшад 18 мянган дурадхал үйлэдбэридэ нэбтэрүүлжэ, 10

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Тимлюгэй цемент-шиферэй заводой ажалай түрүүшүүл (зүүн гарһаа) электрослесарь И. Дарханов, завкомой түрүүлэгшэ И. Никитин, слесарь Т. Китаев гэгшэд һууна, токарь А. Суворов, эрьелдэжэ байдаг пеэшэнэй машинист Ю. Тарасов гэгшэд зогсонхой.

В ЗОРКИНОЙ фото.

Галуута-Нуурай шахто... ниин 2 5-дахи шахтын ... Кусраевай даадаг проходч... бригада эршэтэ ажалаараа ... суурхана. Зураг дээрэ: ко... ажалай ударнигуудай зү... хабаадалсаһан Харитон Ку...

В. ЗОРКИНОЙ ф...

гара миллион гүрэнэй ... алмаха арга олгоо. ... промышленна предп... нуудта 50 гаран констру... ска бюро хүдэлмэрилэ... бүтээн гаргадаг проду... шанарай түлөө мүрысө... гэнөөр дэлгэрээ. ПВЗ-г... эрхим хүдэлмэришэд ... шанартай продукци га... гаараа өөрын тусхай т... тэй болонхой.

БЭЕ БЭЕДЭЭ ТУҺАЛА... АЖАЛЛАХА

Зүблөөндэ хабаа... коммунис ажалай түл... циалис мүрысөөндэ түү... амжалта, дүй дүршэл ... гаа хөөрэлдэхэ зуураа, ... бэриин дутагдалнууды... рүүлэн зайсуулха асу... онсо анхарал хандуулб...

Гүрэнэй түсэб дүүргэ... түүхэй эд, материал... үлүү ехээр гаргашалха... яһала олон үзэгдэнэ. Р... ликымнай предприяти... 35 процентнь таба һар... түсэбые дүүргээгүй, ти... 2,4 миллион түхэригэй п... ци дутуу үгтөө. Мүн ... колхоз, совхозууд хүдөө... хын продуктнуудые үй... рилхэ, гүрэндөө худ... уялгаяа хангалтагүйгөөр ... гэнэ.

Иимэ ушар яахадаа ... дооб гэхэдэ, абаһан соц... уялгануудаа заатагүй д... хэ хэрэгтэ хүсэ шадал... рэн һайнаар элсүүлээгү... циалис мүрысөөндэ ёһо ... гээр хандаха баримта ... нэ. Ой модоной промыш... стиин олон предприяти, ... рилгын организаци... Баргажанай, Зэдын а... совхозуудта абаһан у... хэрэг дээрэнь бэелүүлх... лаар ёһотой тэмсэл дэ... гүй, бии байһан дутагд... даа саг соонь усадхаха ... зохихо хэмжээн абтааг... һаар.

Һаяхан КПСС-эй Цен... на Комитет, СССР-эй ... нистрнүүдэй Совет ... ажалшадта хандаһан Ха... га соогоо мяха, һү боло... ажалай бусад продукт... ехээр абаха тушаа то... зорилго табяа. Энэ з... дүүргэхэ гээшэ кол... совхозуудай нангин уя... лоно. Тиимэһээ колхоз... совхозуудай хүдэлм... дэй, механизаторнууда... да коммунис ажалай ... мүрысөө бүри үргэнөөр ... рүүлхэ, промышленна ... приятинуудай зүгһөө ... ажахыда үзүүлэгдэдэг ... ламжа тодорхойлон ... руулха, тэдэнэй түрү... дүршэлые колхоз, совхо... хэрэглэхэ тухай зүблөө... рэ заагдаа.

Бага гаргашатайгаар ... продукци үйлэдбэрилхэ, ... рой арга боломжые ... һайнаар хэрэглэхэ, бүт... гадаг продукциин шана... жаруулха, наука, техн... шэнэ туйлалтануудые ... лэн, техническэ дэбжэл... лаха асуудалда эли... үгэ хэлэгшэд тогтон хэ...

Нэгэл участогай, хал... цехэй, нэгэ предприяти... ажалаар коммунизм ... байгуулжа болохогүй. Т... һээ коммунис ажалай ... мүрысөөндэ хабаадаһан ... бүхэн өөрөө һайнаар а... хаһаа гадна, коммунис ... гуулалтын түсэбүүдые ... гэхын тулада үргэн ех... сэл эмхидхэхэ уялгатай.

Предприяти, колхоз, ... бүхэнэй урда табигда... рилгонуудые амжалта... шиидхэхэ, коммунис а... түлөө социалис мүрысө... нөөр дэлгэрүүлхэ гээшэ ... публикымнай ажал... нинтын хэрэг мүн боло...

С БАРДАМО...

Түрэл орон дотор

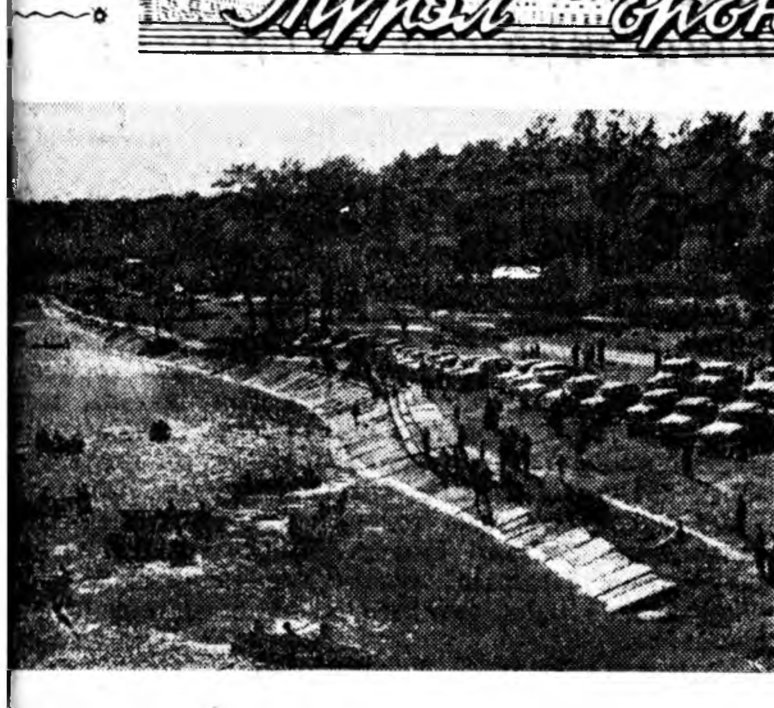

ЕМЕРОВСКЭ ОБЛАСТЬ. Кузбассай горнягуудай амарха газые городой захаар бэлдэжэ эхилээ. Тингэжэ Новокузнецкэ, ...ьевско, Междуреченскэ городууд шадар амаралтын гэр... баригдана. Зураг дээрэ: Зенковско парк шадархи амарал...ар. Горнягууд өөһэдынгөө машинаар амархаяа ерээд байна.

БУХЕНВАЛЬДҺАА ЭХИТЭЙ ХАНИ НҮХЭСЭЛ

...МЕЛЬНИЦКИЙ. (ТАСС). Эндэхи вокзал дээрэ ...шаг айхабтар һонирхолтой уулзалга болобо. Бухен...ьдын концлагерьта байһан хани нүхэд уулзаба. Ук...нын колхозник Степан Григорьевич Бац үнинэй ком...ист, Тельманэй шаби, немец Фриц Унгер хоёр энэ ...тойл зоболон хэһээлтын газарта сугтаа һууһан түү...эй. Коммунист Фриц Унгер Степан Бац гэгшын ами...ые абарһан юм.

...1942 ондо энэ ушар тохёолдоһон байна. 15-тай Сте... Бац гэгшые бусад хүбүүд, басагадтай хамта фашис...олшолгодо абаашаһан байха юм. Энэ хүбүүн 3 да... тэрьелхэ һэдэлгэ гаргаад, 3 дахин баригдаһан түү...эй. Тиигэжэ һүүлэй һүүлдэ үхэлэй лагерь—Бухен...ьд абаашаглаба. Тэндэ абаашагдаһан энэ хүбүүн ...эгүй, 7903 номертой болоо һэн. Фашистнарай врач... туршалга хэхын зорилгоор энэ хүбүүе хэрэглээ. ...гэжэ тэрэниие хоёр дахин операцида абаашаһан, ...үн баруун гарыень сарбуугаарнь тайраһан, удаа...лан тохоногойнь дээгүүр тайража хаяһан юм.

...оёрдохёо «операци» хэһэнэйнь һүүлээр Степан гэн...эдээ ороо һэн... Тиихэдээ хубсаһа хунар хадагалдаг ...арта хэбтэжэ байба. 1933 онһоо хойшо концлагерь...та хаалтатай байһан үнинэй коммунист немец Фриц Унгер энэ хүбүүе алууршадай гарһаа абажа гараһан түүхэтэй. Лагерьта эмхидхэгдэһэн нюуса организациин даабаряар энэ хүбүүе абарһан байна бшуу.

Степан Бац гэгшые тэндэхи коммунистнууд үни удаан нюужа байлгаһан, аргалһан юм. Илангаяа Фриц Унгер энэ хүбүүн тухай һанаата болодог, эдихэ юумэнһээ хубаалдадаг байгаа. Степан минии хүбүүн гээд нэрлэдэг һэн. Бухенвальдда хаалтатай байһан хүнүүдые Совет армиин сүлөөлхэдэнь, эдэ хоёр хани нүхэд түрэл хүнүүд шэнгеэр хахасаа бэлэй.

Тиигээд мүнөө 20 жэл шахуу үнгэрөөд байхада, эдэ ханинар дахин уулзаба гээшэ. Степан Григорьевич Бац Николаевка һууриндa мүнөө колхозой фермэнүүдые даагшаар ажаллана. Пенсидэ гараһан Фриц Унгер Германиин Демократическа Республикаһаа өөрынгөө хани нүхэртэ, нэрэтэ хүбүүндээ айлшалжа ерэбэ.

ЯХАДАЙ ТҮРҮҮШЫН ОПЕРЕТТЭ

ЯКУТСК. (ТАСС). Яхадай АССР-эй хүгжэмтэ-драматическа театр «Хойто зүгэй сэсэг» гэһэн түрүүшын национальна опереттые харуулба.

Энэ зохёол соонь холын хойто зүгэй байгаалиие, тэндэхи ажабайдалые хубилгаһан тухай хэлэгдэнэ. РСФСР-эй искусствануудай габьяата ажал ябуулагша Грант Григорян опереттын хүгжэмые зохёогоо. А. М. Горькиин нэрэмжэтэ литературна институт дүүргэһэн Иван Гоголев либреттыень бэшэбэ. РСФСР-эй габьяата артист Галина Кривошапко гэгшэ дирижёрынь. ЯАССР-эй габьяата артист Федор Потапов режиссёр-зохёон табигшань болоһон байна.

ХОНИ ҮСХЭБЭРИЛХЭ ГОРОДОК БАРИГДАНА

БАРНАУЛ. (ТАСС). Рубцовско районой «Страна Советов» колхоздо хони үсхэбэрилхэ городок баригдажа байна. Эндэнь хонидой байранууд түхеэрэгдэнхэй. Ажал хүдэлмэринь бүхыдөө оньһожоруулагдаһан байха. Мүн хонишодой байха байрын гэрнүүд баригдаха юм. Хонинной хорёонуудай хажуугаар кукурузын силос дарагдаха.

«Страна Советов» колхоз хони үсхэбэрилгөөр мэргэжүүлэгдэһэн ехэ ажахы юм. Һайн үүлтэрэй залуу хонидые ороноймнай олон районууд абаашадаг. Алтайн нарин нооһото үүлтэрэй арбаад мянган хонид бии.

Энэ колхозой хонишод бүхэли жэл соо хонидто кукурузын силос эдюулдэг.

Нэгэ газарта олон хонидые барижа байхада, нооһоной, мяханай үнэ сэн горьтойгоор хямдаруулагдана.

КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Хандалгада харюу болгон, эндэхи колхознигууд гүрэндэ мяха худалдаха хахад жэлэйнгээ түсэб уридшалан дүүргэбэ. Ойрын хоёр-гурбан жэлэй туршада хахалагдаһан газарай гектар бүхэндэ хоёр хонитой болохо зорилготой.

МҮНӨӨНЭЙ ЭРИЛТЭДЭ ХАРЮУСАМААР ҺУ... НОМУУДЫЕ ЗОХЕОХ...

«Совет һургуулиин гол зорилго—һурагшадые ажалда дуратайгаар хүмүүжүүлхэ, эрдэм наукатай гүнзэгыгөөр танилсуулха...» гэжэ һургуули тухай Хуули дотор хэлэгдэнэ. Гэбэшье зарим предмедүүд ажабайдалтай нягта холбоогүйгөөр заагдана гэжэ тэрээн соо угаа зүбөөр тэмдэглэгдэнэ. Тиимэһээ буряад хэлэ болон литература заалгада онсо анхарал хандуулагдаха ёһотой болоно. Түрэлхи хэлэеэ гүнзэгыгөөр шудалхын тула мүнөөнэй эрилтэдэ харюусамаар зохёогдоһон грамматика, уншалгын ном болон хрестоматинууд хамагай түрүүндэ хэрэгтэй. Буряад хэлэ болон литература зааха номуудай удха шанарые эрид һайжаруулхын тула Гэгээрэлэй министерство болон багшанарай мэргэжэл дээшэлүүлхэ институт һүүлэй үедэ зарим тэды хүдэлмэри ябуулжа байнхай. Дүй дүршэлтэй авторнуудай хажуугаар һургуулида ажаллажа байһан багшанар, жэшээнь, нүхэд Х. Д. Дамдинова, Н. Н. Намсараев, Б. Ш. Шойдоков, И. С. Хамгушкеев, Н. А. Тулосоева, Ц. Н. Номтоев, Ш. Л. Ломбоцыренов болон бусад эхин болон найман жэлэй һургуулинуудта буряад хэлэ, түрэлхи литератураар номуудые зохёохо хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадалсана. Мүнөө жэлһээ эхилжэ бүхы классуудай буряад хэлэнэй грамматика, түрэлхи литература, уншалгын номууд бэшэгэй шэнэ дүрим болон программада тааруулагдан зохёогдохоор хараалагданхай. Мүнөө жэлдэ 5, 6, 8 классуудай түрэлхи литература, 1-дэхи, 3-дахи классуудай буряад хэлэнэй грамматика шэнээр хэблэгдэбэ.

Буряад хэлэнэй грамматика, түрэлхи литература болон уншалгын номуудай удха ба шанарые эрид һайжаруулха зорилгоор Буряадай багшанарай мэргэжэл дээшэлүүлхэ институт, Гэгээрэлэй министерство, Буряадай номой хэблэл һаяхан авторнуудай суглаа үнгэргөө.

Тус суглаанда номой авторнууд—Д. Банзаровай нэрэмжэтэ институдэй багшанар, Гэгээрэлэй министерствын хүдэлмэрилэгшэд, номой хэблэлэй редакторнууд, БКНИИ-гэй эрдэмтэд, һургуулиин багшанар, ИУУ-гэй методистнууд эдэбхитэйгээр хабаадалсаа.

БурАССР-эй Гэгээрэлэй министрэй орлогшо **А. В. Никоровэй** «Буряад һургуулинуудта үзэдэг номуудай шанарые эрид һайжаруулха арга боломжонууд тухай», ИУУ-гэй методист **Б. Б. Батоевой** «Шэнэ номуудые зохёогшодой урда ямар эрилтэнүүд табигданаб», номой хэблэлэй редактор **Д. М. Мижидоной** «Түрүүшынхёо ном зохёогшод юу мэдэхэ ёһотойб» гэһэн элидхэлнүүдые суглаарагшад угаа һонирхон шагнаһан байна. Суглаанда хабаадагшад һүүлээрнь үгэ хэлээ.

Багша нүхэр **Ц. Н. Номтоев** (Ярууна) иигэжэ мэдүүлбэ:

— Ном зохёолгодо дүй дүршэлөөр баян багшанарые олоор хабаадуулдаг болоһон ушар тон һайшаамаар. Мүнөө коммунизм байгуулгын үедэ ургажа ябаһан үхибүүдтэ эрдэм наукын ашаа үндэһые эли тодоор ойлгуулха хэрэгтэ удха һайнтай номууд сэгнэшэгүй ехэ үүргэ дүүргэхэ юм. Ушар тиимэһээ һурагшадые тон һайн номуудаар хангаха ёһотойбди. Гэбэшье һургуулинуудта хэрэглэгдэдэг номууд үшөө дутуу дундануудтай гэжэ тэмдэглэмээр. Жэшээнь, заримууд олон жэлэй туршада номуудые зохёоходоо, хүдөөгэй һургуулинуудаар ябажа, багшанартай хөөрэлдэнэгүй, һурагшадай хүдэлмэритэй танилсанагүй. Номуудай зарим упражненинүүд, текстнүүд мүнөөнэй эрилтэдэ харюусанагүй. Олонхи ушарта хуушарһан удхатай, хүмүүжүүлгын талаар бирагүй байдаг. Мүн оршуулһан материалнууд олоор оруулагдана. Гэбэшье арадай аман зохёолһоо, Х. Намсараев, Ж. Тумунов болон бусад уран зохёолшодой материал тон багаар...

1-дэхи интернат һург... ша **Х. Дамдинова** 5—8 ... хэрэглэгдэдэг номууд 1-то... даг дутуу дундануд туха... тогтоо. М. Н. Имехенов, Ц. Ц. ...пов гэгшэдэй зохёоһон 5—6 ...суудай буряад хэлэнэй граммат... (фонетика, морфологи) хэдэ дахи... хэблэгдэһэн байбашье, олон дутагдалтай гэбэ.

Һайн ном зохёолго программаһаа сэхэ дулдыдадаг. Гэбэшье зарим классуудай программанууд муугаар табигданхай. Ушар иимэһээ программа табилгада багшанарые олоор хабаадуулха тон шухала.

Хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат нүхэр **Э. Раднаевай** хэлэхые суглаарагшад һонирхон шагнаа. Эхин, найман жэлэй һургуулинуудта үзэдэг грамматика, тэрэнэй дутуу дунданууд тухай тэрэ тодорхойгоор хөөрөө.

Улаан-Үдын № 1 интернат һургуулиин багша нүхэр **С. Сампилова** эхин һургуулиин классуудта хэрэглэгдэдэг уншалгын номууд тухай тоггтонгоо, тэдэнэй дутуунуудые тэмдэглээ. Жэшээнь, уншалгын номууд дотор үхибүүдтэ зорюулжа бэшэ...эн шүлэг, дуунууд тон үсөөн гэбэ.

Багшанарта туһаламжа—методическа заабари..., түрүү багшанарай дүй дүршэл тухай номууд үсөөнөөр бэшэгдэнэ. Зурагаан харуулһан таблицанууд оройдоо үгы шахуу. Энэ хүдэлмэридэ багшанар олоор хабаадуулагданагүй. Номуудые шэнээр хэблэхынгээ хажуугаар элдэб янзын таблицануудые зохёохо тон шухала гэжэ нүхэр Сампилова тэмдэглэбэ.

Хэрэнэй дунда һургуулиин багша нүхэр **Н. А. Тулосоевагай** хэлэһэн үгэ һонирхолтой байба. Буряад хэлэнэйнгээ баялигые гүнзэгыгөөр шудалха хэрэгтэ һургуулиин дэргэдэ эмхидхэгдэһэн буряад хэлэнэй кабинет ямар туһатай байдаг тухай тэрэ тодорхойгоор хөөрэжэ үгөө. Һургуулидань «Коммунизмын толон» гэһэн тусхай журнал гарадаг, тэндээ һурагшадынь өөһэдынгөө шүлэг болон рассказуудые хэблүүлдэг юм.

Түрэлхи хэлэеэ һурагшадта бата бэхеэр, һайнаар ойлгуулхын тула удха һайнтай номууд хэрэгтэй. Тиимэһээ ажабайдалтай нягта холбоотой номуудые зохёохо гээшэ автор бүхэнэй нангин уялга болоно. Эхин, дунда һургуулинуудта үзэхэ буряад хэлэнэй грамматика, түрэлхи литература зохёолгодо үнинһөө хойшо эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг нүхэд Д. Д. Дугар-Жабон, Б. С. Санжин, Ц. Ц. Цыдыпов, А. А. Аюрзанайн гэгшэд өөһэдынгөө дүй дүршэл тухай залуу авторнуудта хөөрэжэ үгөө.

Суглаанда хабаадагшад саашадаа иимэ уулзалгануудые үе үе үнгэргэжэ байха гэжэ хэлсээ.

Д. ОШОРОВ.
Гэгээрэлэй министерствын инспектор.

...НСИОНЕРНҮҮД—ЭДЭБХИТЭЙ ТУҺАЛАГШАД

...оронд социализм ...ха тэмсэлдэ шударгы...абаадажа, өөһэдынгөө ...үгэлсэһэн, эгээ мү...найнгаа жаргал эдлэн, ...э амаралтада гараһан ...ер алдартай болоһон ...хүгшэднай коммунизм ...гада хубитаяа оруул...ла олониитын ажал ...да эдэбхи үүсхэлтэй...баадана.

...ай ветеранууд—Лука ...ич Фролов, Григорий ...рович Капелин, Екате...етровна Львова, Ники...ксандрович Глушков, ... Алексеевна Воско...ва (Улаан-Үдэ хото), ...тий Иванович Суха...рьян Леонтьевич Вер... (Зэдын аймаг) болон ...үндэр наһатан хэжэ ...ажалһаа хахасабашье ...онинтын хүдэлмэридэ ...жа, олоной ехэ хэрэг ... аша туһа хүргэжэл...

...дээ пенсионернүүд хү...ролдолгоёо нэгэдүүлэн, ...осхондоо тусхай сове... тогтоон байгуулжа, ...рилхы органуудые һун...мтын хэрэгтэ эмхитэй...баадалсадаг болонхой. ...едэ республика дотор...сионернүүдэй 86 совет ...байдаг. Тэдэнэй гэ...оложо хоёр мянга га...сионернүүд оронхой.

...аймагай болон район...дүүдэй гүйсэдхэхэ ко...дэй социальна тэдхэм...һагуудта аяар 163 пен... штатнабэшэ инспек...эр хүдэлнэ. Тэдэнэр ...аха хэрэг, бэшэг саар...эр зохёон тааруулха, ...хэ, гуримшуулха, ойл...ын хүдэлмэри ябуулха ...социальна тэдхэмжын ...та горьтойхон туһа...үзүүлдэг гээшэ.

...үдөө ажахые улам ...нь хүгжөөхэ, худал...маанай, ниитын эдеэ ...мхи зургаануудай хү... һайжаруулха, мүн ...ьтурын, арадай гэгээ...эрэгтэ хабаатай али ...удал зүбөөр шиидхэ...а юм.

...энь, Улаан-Үдэ хотын ...ска районой пенсио...эй үүсхэл дурдангүй ... болохогүй. Улаан...рин сэмбын фабрикын ...И. Тимошкиной хү...дэг пенсионернүүдэй ...үнһөө бүридэһэн дар... бригада эмхидхэжэ, ...арган байна. Тус ...пенсионер Н. А. ...даажа ябана. Тиихэ...ан-Үдын модоной за...эрнүүдэй совет ... нүхэр Морозов А. Н.) 10 хүниие бригада болгоод, модо урадхуулгын хүдэлмэридэ ябуулһан байгаа.

Хяагта городой пенсионернүүд Пограничнa совхоздо үхэрэй дал барижа үгэһэн, тиихэдэнь 733 хэһэг ном суглуулжа, библиотекэ болгоод, Хяагтын совхоздо барюулһан байха юм. Хото, тосхонуудаа болбосон түхэлтэй болгохо, ногооруулха гэхэ мэтын хэмжээ ябуулгада тэдэнэр хамсыгаа шаман оролсодог гээшэ. Жэшээнь, Зэдын аймагай Петропавловка тосхондохи нүхэр Сухарев И. И. түрүүлэгшэтэй пенсионернүүдэй совет гансахан энэ жэлдэ 7 мянга гаран хэһэг бургааһа һөөг тариһан байна. Улаан-Үдын Железнодорожно районой пенсионернүүд (соведэй түрүүлэгшэ нүхэр Шульц П. Я.) үйлсэ гудамжануудаа ногооруулха, сэсэг набшаар бүрхөөхэ хэрэгтэ һаналаа онсо хандуулдаг бшуу. Закаменск городой үндэр наһатан аяар 11 тонно түмэр түдэгэ суглуулжа, гүрэндэ тушаагаа.

Пенсионернүүд аймгүйсэдкомуудай социальна тэдхэмжын таһагуудта ехэл туһа хүргэдэг гэжэ дээрэ дурдаа бэлэйбди. Эдэнэр пенси абаха болоһон хүнүүдэй документнүүдые согсолхоһоо гадна, тэдэнэй гэрэй байдал, ажаһуудалыень хаража, шалгажа байдаг. Консультаци үгэдэг пунктнуудай дэргэдэ пенсионернүүд ээлжээгээр дежурладаг, тэндэ хэрэгтэй ерэһэн хүнүүдтэ туһаламжа үзүүлжэ байдаг.

Гэхэ зуура зарим газарта, жэшээнь, Кабанскын, Прибайкалиин, Тарбагатайн аймагуудай олон тоото пенсионернүүдэй дунда, энэ гэхэ эмхидхэлэй, ойлгуламжын хүдэлмэри ябуулагданагүй.

Партиин шэнэ Программа дотор коммунизм үргэн далайсатайгаар байгуулжа байһан үе сагта һайн дураараа хүдэлдэг ниитын эмхинүүдэй үүргые улам саашадань хүгжөөхэ, һайнаар хүтэлбэрилхэ шухала. Нютагуудтахи партийна, советскэ болон профсоюзай органууд, илангаяа социальна тэдхэмжын органуудай хүдэлмэрилэгшэд, энэ ехэ удха шанартай хэрэгтэ онсо анхаралаа хандуулха ёһотой.

Я. Шишмарев,
Буряадай АССР-эй Социальна тэдхэмжын министерствын ахалагша инспектор.

Соведүүдэй хүдэлмэри

Түрүүшынгээ алхамһаа...

Эхэнэрнүүдэй соведэй хүдэлмэри эрид һайжаруулха, хэрэг ажалыень бүри һонирхолтой болгохо тушаа партимнай үдэр бүриин анхарал хандуулжа байдаг.

Манай аймаг дотор энэ талаар зарим тэды хүдэлмэри хэгдэжэ байнхай. Нарһатын совхозой хоёрдохи фермын эхэнэрнүүдэй соведэй хүдэлмэри жэшээ болгон абаад үзэе! Энэ соведые үнинэй үүсхэлтэй хүдэлмэришэн, нютагтаа хүндэтэй болоһон Валентина Ивановна Кузнецова ударидадаг юм.

Энэ совет эмхидхэгдэһээр тиимэшье үни болоогүй байна. Хэрбээ хэһэн ажалыень сэгнээд, хараад үзэхэ болоо һаа, багахан хугасаа соо ехэ юумэн хэгдэһэн байха. Совет хамагай түрүүн хамтын хэрэгэй түлөө хам оролсодог байха юм. Иигэжэ эбтэй эетэйгээр ажаллахада, үрэ дүн түйлагдангүй яахаб даа. Тэдэнэр байд гээд лэ ойрын сагта шиидхэгдэхэ ёһотой шухала зорилгонуудаа тодорхойлдог, хододоо шэнэ, түрүү арга нэбтэрүүлхые эрмэлзэдэг.

«Ажалда алдар соло!» гэһэн дайшалхы хуудаһа, ханын газетэ, мүн «Крокодил» гэһэн шог зугаа хуудаһа саг үргэлжэ гаргажа байдаг.

Эндэхи фермэдэ энэ соведэй оролдолгоор ниитын бани тусхай тогтоогдоһон гуримай ёһоор, һарадаа 2-3 дахин түлигдэдэг болонхой. Эндэнь мүнөө угаа зохид, эмхи гуримтай, ёһотойл элүүрые сахин хамгаалха гуламта болонхой.

Эндэ билет худалдаха тусгаар хүн бэшэ, харин кассирай ящик үлгэгдэнхэй. Түрүүшэгээр энээндэнь хүн зоной балай дадаагүй дээрэһээ мүнгэншье хоморшог суглардаг байгаа ха. Мүнөө иимэ ушар үзэгдэхэеэ болинхой. Урдынхиһаа һураггүй ондоо болонхой. Тиигээд суглуулагдаһан олзо мүнгэниинь ниитын хэрэгсэлдэ бүрин гаргашалагдадаг байна.

Хабарай тарилгын үедэ энэ фермэдэ хүдэлмэришэд дуталдадаг байба. Тиихэдэнь таряан ажалай бригадын бригадир туһаламжа үзүүлхыень эхэнэрнүүдэй соведтэ хандаа һэн. Үүсхэл ехэтэй, эдэбхитэй хүдэлмэришэн нүхэр Кузнецовагай болон гэшүүдэйнь оролдолгын хүсөөр 12 хүнһөө бүридэһэн гэрэй эзэн эхэнэрнүүд энэ тарилгада ото ябалсажа гараа.

Тэрэшэлэн үбһэ ногооной болон ургаса таряанай, мүн огородой ногоон эдеэ элбэг дэлбэгээр ургуулхын зорилгоор тэдэнэр эртэ хабарһаа эхилээд, горьтой ехэ наг шэбхэ таряалан дээрээ зөөжэ тарааһан байна.

Ажалай жаяг заршам һайжаруулха, улам шангадхаха тушаа онсо анхаралаа хандуулдаг. Элдэб хулигаан ааша гаргагшад эхэнэрнүүдэй соведэй урда зогсодог юм. Энэ жэлдэ иимэрхүү ааша гаргаһан хэдэн хүнүүд соведэй хамтын зүблөөн дээрэ «алта һабаяа» татуулаа.

Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, тэдэнэр эрхим түрүү хүнүүдые али болохоор урмашуулдаг, харин тиихэдэ ниитын ёһо гуримда таарахагүй, хойрог ябадал гаргагшадтай шангаар тэмсэдэг байха юм.

...Холын Ярууна нютагай Гүндэ тосхоной эхэнэрнүүдэй соведэй ажал хүдэлмэрёо түрүүшын алхамһаа эршэтэйгээр эхилһэниинь угаа һайшаалтай.

Е. Золтоев.

Ц. ХАМАЕВ.

Харгы

Хайр шулуун харгы хүл нюсэгэн намай багаһаам
даллаа,
Хаанашьеб тэнгэриин сиидэмтэй нэгэдэшэһэн харгы,
Аяар холо даа, наран зүг руу ошоһон харгы даллаа.
Аяга айрагаар садхалантажа, аянда мордохоо бэлдээб.
Үглөөнэй шүүдэр соо түрии шуунхай гүйсэгөөгөөб.
Үдын ангама наран дор үсэдхэнөөр ябасагаагааб.
Хайсан бороор хатаргаһан хүнэй хойноһоо
дахасагаагааб.
Хайшаашьеб энэ харгын хүтэлжэ абаашахынь
хүлеэгээб.
Хайр шулуун харгыгаараа хожомынь холы зорёо һэм.
Хайсан бороор, хүл нюсэгөөршье бэшэ һэм.
Бэдэрһэн хүсэлөө аян замай урасхал сооһоо олоо һэм.
Бэдэрһэн хүсэлэйм харгы —
мүнөөдэрэй ажабайдал болоо юм.

Хүүгэдэй библиотекэ—соёлой гуламта

Хэнэйшье мэдэһээр, хахад жэлэй урда тээ манай республикын ниислэлдэ хүүгэдэй шэнэ библиотекэ нээгдэжэ, бүхы үхибүүдые ехээр баясуулаа бэлэй.

Дурсагдаһан библиотекэ эдир багашуулай соёлой гуламта байхаһаа гадна, хүүгэдэй дунда ябуулагдаха библиотечнэ хүдэлмэриин томохон центр болоно.

Тэндэ бага наһанай болон ахалагша классуудай үхибүүдтэ ондо ондоо абонементнэ, уншалгын таһагууд хүдэлжэ байдаг. Тэрэшэлэн библиографиин, методикын, номуудые һэльбэн шэнэлхэ, шэлэжэ бүридхэхэ таһагууд бии. Тус таһагуудта дээдэ, дунда мэргэжэлтэй хүнүүд хүдэлдэг.

Тиихэдээ элдэб наһанай үхибүүдэй эрилтые хараадаа абалсажа, наука, техникэ, уран зохёолой болон искусствын талаар шэнэ номууд абтана. Мүнөө тэндэ 60-аад мянган ном тоологдоно. Уншагшадайнь тоо һараһаа һарада улам олошорно.

Гэбэшье уншагшадай формуляр, каталогай тусхай карточканууд юундэшьеб дуталдажа, библиотекын хүдэлмэридэ һаад тойбо тохёолдуулна.

Хүүгэдэй библиотекынхид гансал ном хубаалгаар ажалаа хизаарладаггүй, харин ниитын хэмжээ ябуулгануудта эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг байха юм. Жэшээнь, «Замбуулин руу аяншалга» гэжэ һонирхолтой наадан һаяшаг эмхидхэгдэжэ, тэндэ олохон үхибүүд хабаадалсаһан байна. Тэрэшэлэн Ленинэй нэрэмжэтэ пионерэй организациин тогтоһоор 40 жэлэй ойтой дашарамдуулан нилээд ехэ юумэн хэгдээ.

Мүн аймагай болон хүдөөгэй хүүгэдэй 29 библиотекэнүүд соёлой энэ гуламтаһаа саг үргэлжэ захяа заабари абажа байдаг, хүдөөгэй библиотекэнүүдэй семинар, суглаануудшье үнгэргэгдэдэг. Хүдэлмэрилэгшэдынь Хяагтын, Мухар-Шэбэрэй, Сэлэнгын, Хойто-Байгалай, Кабанскын, Тарбагатайн аймагуудта ошожо, эмхидхэлэй болон методикын талаар ехэхэн туһаламжа үзүүлээ юм.

Мүнөө тус библиотекэ харьяата районойнгоо бүхы үхибүүдые уншагшад болгохын хойноһоо оролдожо байнхай. Теэд энэ зорилгоёошье амжалта түгэсөөр бэелүүлхэнь дамжаггүй.

И. Байкальский.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Улаан-Үдын арадай консерваториин багша П. С. Якимов (зүүн гарһаа), һурагша Борис Приходьковто заабари үгэжэ байна. А. ЕЛЬСКИИН фото.

АЖАЛАЙ ҺАЙНДЭР

Үнгэрэгшэ амаралтын үдэр Хориин аймагай Чисаанын совхозой хүдэлмэришэдэй зунай заншалта һайндэр Үлзытэ нютагта болобо. Энэ жэл совхоз һү, мяха абалгаяа нёдондонойхиһоо нилээд ехэдхээ. Тиигэжэ аймаг соогоо түрүү зэргэнүүдэй нэгэндэ ябана.

Һайндэрэй суглаан дээрэ совхозой партийна организациин секретарь нүхэр Гармажапов суглаарагшадые амаршалаад, саашанхи хүдэлмэридэнь амжалта хүсэбэ.

Совхозой солбон шамбай залуушуул спортын наадануудые эмхидхээ. Тэндэ бүхэ барилдаан, утые, үндэрые харайлган, волейбол наадалган болоо.

Удаань хамтын наада зугаа ехэ һонирхолтойгоор үнгэрөө.

А. Сагалаев.

Тобшохоноор...

✦ Бэшүүр тосхондо автомашина болон мотоцикл жолоодогшодой гурба һарын курса нээгдэжэ, 22 хүн һуралсаа. Һаяхан тэдэнэр экзаменаа үгэжэ, машина жолоодохо эрхэ олобо.

Г. АШИРОВ.

✦ Хориин аймагай Хүртэйн леспромхоздо ажаһуудаг эхэ Герой Александра Гаевскаягай арба н... гэн үхибүүдэй дүрбэниинь аж... да, табаниинь һурагша, хо... һургуулида үшөө ороодү... жэ олон үхибүүдээ тэр... наар хүмүүжүүлнэ.

А. МУ...

БУРЯА...
3-д...
1962 оной

…ай арюун замаар

Арбадахи клас…эhэн Таня басага… үргэн харгы нээг… . Саашадаа hуралса…ратай hаа, дээдэ hур…йда орохо, үгышье hаа, …лай арюун замаар яба… Теэд ажалша бүлэдэ …эhэн, алибаа ажалда дуратайгаар хара багаhаа …йшо хүмүүжүүлэгдэhэн …аня хоёрдохи харгыень шэ…эжэ, хүдэлмэришэн зонтой …уби заяагаа холбохо гэжэ шиидэhэн байгаа.

Энэньшье гайхалтай бэшэ. Таниин эсэгэ Василий Алексеевич үшөө 1936 ондо, залуухан хүбүүн байхадаа, Буряадай гигант ПВЗ-гэй барилгада Алтайн хизаарhаа ерэhээр таhалгаряагүй ажаллажа байгаа юм. Тиихэдэ эхэньшье тус заводой паровозо-мөөрэй цехтэ хүдэлдэг.

Энэ шиидхэбэриинь дуулаhан хани нүхэдэйнгөө: — үгы, шимнай яабаш иихэдээ? Саашадаа hуралсахаяа болибо гээшэ гүш? Ажаллааб гэжэ сагаа гээжэ байнхаар, алишье hургуулида ороод hуралсаха байгааш, —гэхэдэнь:

—Хүлисэгты, нүхэдни. Һуралсахашье, ажаллахашье саг олдохол ха юм даа. Харин намда түрүүшээр ажаллаhамни дээрэ. Иигэжэл али ажалда дуршэлтэйгөө, али мэргэжэлдэ дуратайгаа hайса мэдэжэ абаад, hургуулияа үргэлжэлүүлхэб. Үни удаан хүлеэхэгүйлта,—гэжэ Таня басаганиинь харюусаhан байха.

Тэрэ гэhээр мүнөө 3 жэл үнгэрбэ. Эсэгынгээ хүдэлжэ байhан кузнечнэ цехтэ крановожатаар ажаллажа байна.

Эдэбхитэй комсомол байhан тула даа Таня шэнэ ажалдаа түргөөр дуршэжэ, нүхэдэйнгөө дунда хүндэтэй болонхой. Мүнөө Таня Кузнецова институдта орохоор бэлдэжэ байнхай.

Д. Цыренов.

Зураг дээрэ: Т. Кузнецова.

В. Муллерай фото.

Үнэр баян эхэнүүд шагнагдаба

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиум СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй 1944 оной августын 18-най Указай үндэhөөр, олон хүүгэдтэй эхэнүүдые «Эхын алдар» гэhэн ордениудаар, «Эхын медаль» гэжэ медальнуудаар СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй үмэнэhөө шагнаба.

Баргажанай совхозой хүдэлмэрилэгшэ Анна Яковлевна Зверькова, Баунтын аймагай Федоровско фельдшерскэ пунктын хүдэлмэрилэгшэ Варвара Семеновна Исаева, Баргажанай совхозой хүдэлмэрилэгшэ Наталья Лагантьевна Молчанова гэгшэд юhэ юhэн үхибүү түрэжэ, хүмүүжүүлhэнэйнгээ түлөө «Эхын алдар» гэжэ нэгэдэхи шатын орденоор шагнагдаба.

Найман үхибүү түрэжэ, хүмүүжүүлhэн Баргажанай аймагай Баргажан адагай хүдэлмэришэнэй тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр Анна Спиридоновна Канашина «Эхын алдар» гэжэ хоёрдохи шатын орденоор шагнагдаа.

Тус аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой гэшүүн Дарисо Эргеевна Будаева, Баргажанай совхозой хүдэлмэришэн Евдокия Андреевна Зарубина, Баунтын аймагай Усть-Даплянда тосхоной библиотекын хүдэлмэрилэгшэ Нинель Петровна Маркунова болон бусад, хамта 10 эхэнүүд долоон үхибүү түрэжэ, хүмүүжүүлhэнэйнгээ түлөө «Эхын алдар» гэжэ гурбадахи шатын орденоор шагнагданхай.

Таба, зургаан үхибүүдые түрэжэ, хүмүүжүүлhэн 46 эхэнүүд «Эхын медаль» гэhэн нэгэдэхи, хоёрдохи шатын медальнуудаар шагнагдаhан байна.

Шэнэ больница

Нүхэр Балалаевай даадаг барилгашадай бригада больницын хоёр дабхар шэнэ байшан бариба. Энэ байшан 24 таhалгатай. Тэдэнэйнь зариман соо рентген аппаратура тодхогдохо, хирургын, терапевтын болон бусад таhагууд оруулагдаха юм.

Хоринн аймагай Хүртэйн леспромхоздо энэ шэнэ больница hаяар бэлэн боложо тушаагдахань.

А. МИХАЙЛОВ.

Баргажанай аймагай XXII партсъездын нэрэмжэтэ колхозой түмэршэ дархан, коммунис ажалай ударник Бадма Урбагарович Гармаев нютагтаа мэдээжэ болоhон хүн. Хэhэн бүтээhэн юумэнь хододоо магтаалтай, hайн шанартай байдаг. Мүнөө тэрэ үбhэ хуряалгын машина зэбсэгүүдые заhажа бэлдэнэ. ЗУРАГ ДЭЭРЭ: **Б. У. Гармаев.**

ШАТАР

Мельников түрүүлэнхэй

Мастерта кандидадуудай, мүн бэрхээр наададаг нэгэдэхи разрядай шатаршадай турнирай хоёрдохи тур болобо. Могордоев Панов хоёрой уулзалга hонирхолтой байгаа. Сагаанаар наадагшань юугээшье алдахаhаа айнгүй доботолhоор доботолоод, Пановта хамгаалга хэхэ забда үгэбэгүй. Тиигэжэ Могордоев илаа.

Власов Мункоевтой наадахадаа, баhал доботолжо оробо. Мункоев саашадаа hайнаар наадажа эхилhэн аад, нүгөөдынгөө бэлэдхэл хараадаа абангүй, Власовта алдажархёо.

Хараар наадаhан Мельников Ушаковтой ехэ үүсхэлтэйгээр наадаяа эхилээд, нүгөөдынгөө ноёниие байраhаань холо хүдэлгэнгүй баряа. Ушаков хэды хүсэ гаргаашье hаа, амжалта олоогүй, бодоёо олоор алдажа, эсэсэй эсэстэ шүүгдэhэнээ мэдэрбэ.

Сампилов Самарин хоёрой наадалга хоёр талаhаа бэеэдээ доботололсобошье, хэнииньшье хэнээ шүүжэ шадаагүй, партинь хойшолуулагдаа.

Тэрэшэлэн Никитин Сумкин хоёрой парти хойшолуулагдаба.

Хоёр турай удаа 2 очкотой болоhон Улаан-Үдын мастерта кандидат Мельников түрүүлжэ ябана. **А. Малиев.**

Сагаан уларил

Буряадай гидрометбюрогой мэдээсэhэнэй ёhоор, мүнөөдэр республика соомнай үүлэтэйшэг, урда аймагуудта бага зэргэ бороо орохо. Зүг бүхэнhөө hулаханаар hалхилха. Улаан-Үдэ хотодо үглөөгүүр 13—15, үдэрынь 23—25 градус дулаан байха.

Июниин 29—30-най үдэрнүүдтэ республика соомнай hулагүй үүлэтэй, зарим газарта хирэ хирэ бороо орохо, тэнгэри дуугарха. Зүг бүхэнhөө hулаханаар hалхилха байна. Һуниндөө хойто аймагуудта 4—10, урда аймагуудта 10—15 градус, үдэрынь 21—26 градус дулаан байхаар хүлеэгдэнэ.

Минеральна баялигуудые хүдөө ажахын аша туhада зорюулха

КПСС-эй ЦК-гай мартын Пленум хүдөө ажахын продуктнуудые абалгаяа богони болзор соо ехээр нэмээхэ гэhэн тон харюусалгатай зорилго хүдөө тосхоной ажалшадай урда табиhан байна. Газар тарялангаа зүбөөр хэрэглэн, үрэжэлыень hайжаруулаагүй hаа, энэ шухала программа амжалтатайгаар дүүргэжэ шадагдахагүй гээшэ. Агротехническэ хэмжээ ябуулгануудай хажуугаар элдэб янзын минеральна үтэгжүүлгэ хэрэглэхэ гээшэ ехэхэн удха шанартай. Үрэжэл hайнтай газарта нэмэлтэ үтэгжүүлгэ оруулаад байхада, бүри ехэ ургасын абтадаг байhаниинь хэлсээнгүй.

Манай орондо фосфорой нөөсэ тон элбэг юм. Тиимэhээ манай республика болон мантай хүршэ hуудаг Эрхүүгэй областьдо тиимэ үтэгжүүлгэ бии гээшэ.

Апатит гэжэ минерал соо фосфор элбэг байдаг. Сэбэр апатидай 42 процентнь фосфор болоно. Апатит гээшэ газаахи түхэлөөрөө ногообтор минерал. Тиимэ минерал вулканай тэhэрhэн газарта олдодог, шухаг бодос юм.

Мүн фосфорит гэжэ фосфор холисотой хадын породо бии. Тэрэниие далай, океанай оёорhоо абадаг.

Апатидай руда Слюдянка шадар, мүн Түнхэнэй аймагта бии юм. Урдань Сюточкина горхондо 2367 мянган тонно, Похабиха гэжэ газарта 1492 мянган тонно, Үлэнтэ гэжэ газарта 391 мянган тонно апатидай запас бии гэжэ тодорхойлогдоhон байгаа. Тэдэ газарнуудта бэдэрэлгын хүдэлмэри дайнай урда тээ хэгдэhэн байха.

Иимэ руда Хамар-Дабаанай ара хажуу—Түнхэнэй аймаг, Слюдянка станци шадар олдодог.

Байгалай хойто талаар фосфорит абажа боломоор. Жэшээлхэдэ, Хойто-Байгалай аймагта Сынныр гэжэ газарта апатидай руда олдоhон байна.

Перлит, микроэлемент известняк, шулуу нүүрhэ, торф (хүлэр), халуун аршаан гэхэ зэргын минеральна зүй… дые хүдөө ажахыда хэрэ… шухала.

Үйрүүлэгдэhэн перли… малда хэбтэри хэхэдэ ех… хистой. Зарим гүрэнүүдтэ… рэ тоодо Америкын Хол… Штадуудта, перлидээр м… хэбтэри хэдэг заншалтай.

Тэрэшэлэн торфоор м… хэбтэри хэхэдэ, газар … жүүлхэдэ таарамжатай.

Известняк үшөө хүсэд … лагданагүй. Илангаяа Б… шадарай аймагуудай газ… хүрьhэ hайжаруулгада из… няк хэрэглэдэг байха… Энэ зорилгоор Загарайн, … люутэйн, Правоиловска, … кановскиин нзбёосхо гар… газарнууд ашаглагдаха … тэй.

Минеральна баялиг… ашаглаха асуудалые шии… гэдэ мэргэжэлтэд, хамага… рүүндэ экономистнар, … гүүд, агрономууд үргэнөө… баадуулагдаха ёhотой.

Ц. Очиро…

геолого-минералоги… эрдэмэй кандида…

Хилын саанаhаа

МАРКСИЗМ-ЛЕНИНИЗМЫН ТУГ ДОРО

БУХАРЕСТ, июниин 26. (ТАСС). Н. С. Хрущев толгойлогшотой советскэ партийно-правительственна делегациин Румыни айлшалhан тухай эндэхи олониитэ зон ехэ анхарал табина. Совет-румын хамтын коммюнике, совет айлшадаа Румыниин ниислэлэй ажалшадай халуунаар үдэшэhэниинь, Георге Георгиу-Дежэй, Н. С. Хрущевой аэродром дээрэ хэлэhэн үгэнүүд Румыниин түбэй бүхы газетэнүүдтэ мүнөөдэр толилогдобо.

Хоёр оронуудай хоорондоо, Румыниин хүдэлмэришэнэй парти Советскэ Союзай коммунис парти хоёрой хоорондоо хани халуун харилсаатай байhыень совет арадай түлөөлэгшэдэй Румыниин Арадай Республика айлшалжа ерэhэн ушар үшөө дахин тодорхойлбо гээд «Скынтейя» газетэ тэмдэглэнэ. Манай арадуудай ниитын хэрэгэй, бүхы социалис можын оронуудай уласхоорондын коммунис хүдэлөөнэй нэгэдэлэй, эб найрамдалай, арадуудай аюулгүй байдалай аша туhада энэ айлшалалгань ехэ хубита оруулна гэжэ үргэлжэлүүлэн бэшэгдээ.

Манай агууехэ хүршэ СССР-эй түлөөлэгшэдэй энэ айлшалалгые манай арад зон… дээ мартахагүй. Гранит… луундал бата бэхи хани… сааемнай энэ айлш… улам хүгжөөхэ гээд «М… газетэ hанамжалба.

Румын-совет агууехэ … барисаанайоршон бай… совет айлшад манай Эх… ной ажалшадтай уулзаа… «Апэраря патрией» газе… шэhэн байна. Бүхы … арад шэнгил, манай сэр… агууехэ совет арадта—к… низм байгуулагшада айх… дуратайгаар, аха дүү … хандадаг гээд, энэ газет… дэглэнэ.

Колумбиин коммунис залуушуулай союзай центральна комитедэй III пленум

БОГОТА, июниин 26. (ТАСС). Колумбиин коммунис залуушуулай союзай центральна комитедэй III пленум эндэ болобо.

Колумбида империализмын аюул тохёолдуулжа байhаниие пленум тэмдэглээ. Колумбиин мүнөөнэй правительство Хойто Америкын монополинуудай нүлөөдэ ехээр орошонхой. Эдэ монополинууд ороной баялигуудые үбэршэлнэ, тэрэнэй соёл культура, ёhо заншалые муудхан hалгаха зорилго табина. Колумбиин залуушуул хархис зонхилолго тогтоохо ябадалтай тэмсэхэ ёhотой гээд пленум уряалба.

Колумбиин коммунис залуушуулай союзай нэгэдэхи съезд зарлаха шиидхэбэри пленум абаа.

Венгриин хүдэлмэриш… социалис партиин VIII съ… хүндэлэлдэ

БУДАПЕШТ, июниин… (ТАСС). Венгриин хүдэл… шэнэй социалис партии… съезд болохоёо байна… съездынгээ хүндэлэлдэ … риин ажалшад мүрысөө… рүүлжэ, үдэр бүхэндэ … амжалтануудые түйлана.

Жэшээлхэдэ, Венгри… рилгашад мүрысэгшэд… рүү зэргэдэ оронхой. … гын олохон предприят… түсэбөө hара хахадаар … шалан дүүргэжэ ябана.

Эб найрамдал тогтоохын түлөө Вашингтондо жагсаал болобо

ВАШИНГТОН, июниин 26. (ТАСС). Эб найрамдал тогтоохын, дайн байлдаа сарахын, буу зэбсэг ехээр бэлдэлгые, ядерна зэбсэг туршалгые болюулхын түлөө тэмсэдэг хүнүүдэй жагсаал Сагаан байшангай урда үсэгэлдэр болобо. Фермернүүд, багшанар, hурагшад, аралжаа наймаа эрхилдэг хүнүүд, шажанай түлөөлэгшэд ороной 17 штадуудhаа Холбоото Штадуудай президентын байра тээшэ ерэбэ. «Дайн байлдаан болохогүй ёhотой!», «Ядерна туршалганuудые болюулха!», «Эритэ мэсээ анзаhан болгон дабтая!», «Бомбоhоо хоргодохо газар бэлдэнгүйгөөр, хани барисаа хүгжөөхэ!» гэhэн лозунгнуудые жагсаалда хабаадагшад барижа ябаа.

Энэ жагсаал 4 час хахадай туршада үргэлжэлбэ.

Куба өөhэдынг… хүбүүдые угта…

ГАВАНА, июниин… (ТАСС). Советскэ Союз… ряалан, хүдөө ажахын h… линуудта жэлэй турша… раhан, ажаллаhан залу… ряашад — хүбүүдээ Г… баяр ёhололой оршон б… да угтаба.

Кубын мянга шахуу … хүбүүд «Грузи» гэдэг т… доор Эхэ ороноо буса…

Чэнь И гэгшын мэдүүлгэ

ПЕКИН, июниин 26. (ТАСС). КНР-эй Гүрэнэй Соведэй премьерэй орлогшо, гадаадын хэрэгүүдэй министр Чэнь И тусхай мэдүүлгэ хэбэ. Америкын империализмын туhаламжаар чанкайшиин дээрмэшэд hүүлэй үедэ сэрэгэй ехэ доботолго хэхээ бэлдэнэ гэжэ Чэнь И хэлэбэ. Тиигэжэ Хитадай газарай далай шадархи районуудта доботолон орохо хүсэлтэй. Тиимэhээ хитад арад hэргылэмжэтэй байна гээд, КНР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр үргэлжэлүүлбэ.

Синьхуа агентствын мэдээсэhээр Америкын доботолгодо эсэргүүгээр Корейн Арадай хэhэн сүлөөрэлгын дайнай эхилhээр 12 жэл гүйсэhэнэй ойдо зорюулагдаhан митингдэ үсэгэлдэр Чэнь И иигэжэ мэдүүлhэн байна.

Хитад арад эб найрамдалда дуратай арад юм. Хэрбээ чанкайшистнуудай бандидуудаар дамжуулан США-гай дайн байлдаа эхилхэ болоо hаань, хитад арад тэмсэлдэ бодожо, тэрэниие эсэстэнь хүргэхэ. Энээнhээ шалтагаалан тохёолдохо горьтой хойшолонгуудай түлөө Америкын правит… во хүсэдөөр харюусаха… хо гэжэ Чэнь И хэлэhэ… на.

США-гай хүтэлбэрил… лэглэлнүүд чанкайшист… үмөөрэн хамгаална. Ин… политика хорото зор… гээд, Чэнь И тэмдэглэбэ… тад арад үнэн зүб хэрэ… лөө тэмсэдэг. Тиимэh… хэйн арадууд хитад ар… лархалтайгаар хандада… ваниие бусааха хэрэгэ… арад hүүлэй hүүлдэ бэе… гэжэ Чэнь И мэдүүлбэ.

Дэлхэйн зарим … атомна дайе эхилжэ … тухай США-гай презид… дүүлhэн юм. Тэрээнние… И сэхэ шууд буруу… хүсэн түгэлдэр социа… жые ямаршье хүсэн h… национальна сүлөөрэлг… лөө арадуудай хэдэг тэ… хэншье тогтоожо ша… гээд хэлэбэ.

„Бомбогүйгөөр эб найрамдал тогтоохо" гэhэн уласхоорондын ассамблей

АККРА, июниин 26. (ТАСС). «Бомбогүйгөөр эб найрамдал тогтоохо» гэhэн уласхоорондын ассамблей Аккрада хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлбэ. СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущев ассамблейдэ хабаадагшадта бэшэг эльгээhэн байна. Советскэ мэдээжэ ажал ябуулагшa Ю. И. Палецкис үсэгэлдэрэй пленарна заседаниин эхилхын урда тээ Н. С. Хрущёвой бэшэгые уншажа үгэбэ. Советскэ правительствын толгойлогшын эльгээhэн бэшэгые ассамблейдэ хабаадагшад нэрьесэ альга ташажа угтаа. «Амгалан ёhоной ассамблейе Хрущев амаршална» гэжэ гаршаглаад, «Ивнинг Ньюс» газетэ бэшэгыень хүсэдөөр толилhон байна.

«Бомбогүйгөөр эб найрамдал тогтоохо» гэhэн ассамблейн 5 комитедүүд элидхэлнүүдэй проектнүүдые бэлдэнэ.

Заседанинуудта үгэ хэлэhэн хүнүүдэй hанамжа, дурадхалнууд эдэ проектнүүд соо хараада абтанхай.

Буряадай этнографиин зарим асуудалнууд

Хүдөөдэхи ажалшадай мүнөө үеын ажабайдалда — соёл болбосоролдо, ниитын болон гэр бүлын байдалда — үзэгдэжэ байhан революционно шанартай хубилалтанууд гансахан теоретическэ бэшэ, мүн бодото хэрэгэй шэнжэтэй болонхой.

Эдэ шэнэ ёhо гуримуудые шэнжэлэн үзэлгэ хадаа обществын хүгжэлтэ түргэдхэдэг хүсэнүүдэй хуули ёhые этнографиин талаар элирүүлхэ зорилго урдаа табина. Этнографиин эрдэм ухаан гансахан ниитын байдалай ёhо гуримые тайлбарилаад хизаарлахагүй, мүн баhа арадай ажахыда, соёл гэгээрэлдэ, ажаhуудалда коммунизмын ёhо гурим нэбтэрүүлгэдэ ехэ үүргэ дүүргэхэ ушартай ха юм.

Һүүлэй хоёр жэл соо СССР-эй наукануудай академиин Сибирьтэхи отделениин Буряадай эрдэм шэнжэлгын институт Москвагай Н. Н. Миклухо-Маклайн нэрэмжэтэ этнографиин институт хоёр сугтаа манай республикын нютагуудаар шэнжэлгын горьтой хүдэлмэри ябуулаа. Гол түлэб манай республикын ажалшадай ажахы, соёл гэгээрэл болон ажаhуудал шэнжэлэгдэhэн байна. Буряадай АССР-эй этнографуудай суглаан 1958 ондо боложо, алдарта этнограф, олониитын hүбэлгэн бэрхэ ажал-ябуулагша арадай багша М. Н. Хангаловай түрэhөөр 100 жэлэй ойдо зорюулагдаад, этнографиие шэнжэлгын, улам үргэдхэлгын түрүүшын алхам болоhон юм.

Һүүлэй табяад жэлэй туршада бу… арадайнгаа hуудал, байдалые …жэлжэ ябаhан эрдэмтэ С. П. Бал… «Буряад зоной түрэ хуримай …им», «Буряад арадай аман түүбэри» гэhэн номуудые … Эдэнь манай буряадай …че шэнжэлхэ эрдэм ухаан…р нүлөөлхэ бэзэ.

…ал шадар хаанта засагай ябуулдаг байhан национально-колониальна политика ба ламын шажан» гэжэ К. М. Герасимовай бэшэhэн ном Байгал шадархи буряад зоной hүзэг мүргэлые шэнжэлгэдэ бага бэшэ удха шанартай юм. Мүн бөөгэй шажан тухай И. А. Манжигеевэй бэшэhэн статьянуудhаа, Буряадай фольклорые шэнжэлэгшэд А. И. Улановай, Г. О. Туденовэй, Л. Е. Элиасовай шэнжэлгэнүүдhээ, буряадуудай уг гарбал тухай Г. Н. Румянцевай бэшэhэн түүхэhээ, «Буряад арадай оньhон хошоо үгэнүүд» гэжэ И. Н. Мадасоной суглуулhан номhоо этнографиин талаар баян баримтануудые оложо болохо байна.

М. Н. Хангаловай hурагша ябаhан, мүнөө Эрхүүгэй университедэй доцент П. П. Хороших буряадай этнографиие таби гаран жэл соо таhалгаряагүй шэнжэлэн үзэжэ байнхай. П. П. Хороших Улаан-Үдэ хотодомнай ерээд, буряад зоной урдандаа хибэс дарадаг байhан тухай, мүн тэдэнэй дүрэ шадабариень бэрхээр харуулhан hонирхолтой выставкэ үнгэргөө. Эдэниие харахадаа, иимэ hайхан угалзануудые уран шадабаритай хүнүүд лэ бүтээгээ гэжэ юрыншье хүнэй ойлгохоор байгаа. Эдэ угалзанууд соо арад зоной оюун бэлиг үзэгдэнэ. 1921 ондо Ольхон олтирог дээрэхи Бүрхы нютагта тэрэнэй зуража абаhан модон ханзын үнгэ будаг тиимэ гоё hайхан угалзануудтай юм.

Социалис шэнэдхэлгэтэй хамта Байгал шадархи буряадуудай ажабайдалда угаа ехэ хубилалтанууд болонхой. Мүнөө үеын хүдөө зоной байдал болон ажахые шэнжэлхэ талаар Буряадай эрдэм шэнжэлгын институдай хэhэн хүдэлмэри, агнуури болон таряан, мал ажалые буряад зоной хэр угhаа шадамар бэрхээр эрхилдэг дүршэлые элирхэйлhэн этнографиин баримтануудые олоор харуулаа.

Эхилэн түрүүлжэ ород зониие золгоhон баруун буряадуудай материальна болон ухаан бодолой хүгжэлтэдэ ород арадай болбосоронгы нүлөөнэй ехээр үзүүлhэниинь элитэ. Баруун буряадуудай байдалда ород таряашадай заншалаар таряан ажал дэлгэрhэн байна. Энэ ушар эндэхи зоной эдеэ хоолые ондоо шэнжэтэй болгоhон юм. Ангар болон Ленэ мүрэнүүд шадархи буряадуудай hуудал байдалдань, үмдэдэг хубсаhандань ород арад тусгаар нүлөөлгэ үзүүлhэн байдаг. XVIII зуун жэлэй хоёрдохи хахадhаа — XIX зуун жэлэй эхинhээ хойшо эдэнэр ород түхэлэй модон гэрнүүд соогуур hуудаг болоhон байгаа. Гэбэшье Ангар, Ленэ мүрэнүүд шадархи буряадуудай материальна культурада өөhэдынь заншалай зарим нэгэ хубинууд үлэhэн юм. Энэнь тэдэнэй гэр доторхи байдалhаа, хубсаhа болон hэеы шэрдэг хэрэглэдэг байhанhаань, мүн эхэнэрэй үмдэдэг буряад түхэлэй малгай, гутал гэхэ мэтэ хубсаhаар-шье тухайлжа боломоор. Иимэ хубсаhан илангаяа урда үеын наhажаал хүнүүдтэ ушардаг. Дунда үеын хүнүүд, залуушуул ехэнхидээ шэнэ түхэлэй, хото газарай маягтай хубсаhа үмдэдэг болонхой ааб даа. Ангар, Ленэ мүрэнүүд шадар hууриж аhан буряадууд ламын шажанай нүлөөдэ ороогүй гэхээр юм.

Буряадай АССР-тэ, Агын национальна округто ажаhуудаг буряад зоной нүүдэл байдалаа орхижо, нэгэ газар hууриж анхай шэнэ байдалда оролго тэдэнэй соёл культурада ехэ удха шанартай байгаа.

Байгал шадархи буряад зоной материальна культурада ёhо гуримууд ород арадай культурын хүсэтэ нүлөөн доро дэлтэрhэниинь шэнэ гуримай шэнжэтэй нягтаар барисалдан хүгжэhэн түүхэтэй. Агын округто иимэ ушар илангаяа элеэр харагдадаг. Эндэ өөhэдын заншалаар хуушанай буряад хэлбэритэй дэгэл хубсаhа хото газарhаа ороhон социалис түхэлэй шэнэ хубсаhантай зохилдуулан тааруулжа үмдэдэг гээшэ. Хэрбээ мүнөө сагай хүдөө зоной хубсаhан тухай хэлэхэ болоо hаа, нэн түрүүндэ, колхозно байгуулалтын мандаха үедэ бии болоhон шэнэ түхэлэй хубсаhад хуушан янзын буряад хубсаhантай хамта үмдэгдэдэг болонхой гэжэ элирхэйлэн тэмдэглэхэ ёhотойбди. Теэдшье буряад хубсаhан нэгэл хэбээрээ ябаагүй, удаа дараалан хубилhаар ерэhэн домогтой.

Мүнөө сагай буряадуудай эдеэ хоолшье ганса өөрэ янзын бэшэ, харин ород, украин болон ондоошье арадуудай хэрэглэдэг элдэб янзын эдеэ хоолой зүйлнүүдhээ бүридэдэг.

Ород арадай барилгын мэргэжэл уг зорилгоороо тон түрүү, арадай шэнжэтэй байhан туладаа сибириин зоной, тэрэ тоодо манай эндэхи барилгын хэрэгтэ нүлөөлhэн байна.

Улаан-Үдэ хотодомнай соёлой, захиргаанай, үйлэдбэриин байшангууд гоё hайхан архитектуратайгаар баригдадаг болонхой. Политическэ гэгээрэлэй байшан, АТС, аэропортын байшан гэхэ мэтэ гэрнүүд тиимээр баригдаhан байна. Буряад арадай дархан шадабариие улам саашадань хүгжөөхэ гээшэ ехэхэн удха шанартай юм.

Тэрэшэлэн буряад арадай үндэhэнэй маягтай, социалис удхатай наада зугаа, сур харбаан, бүхэ барилдаан гэхэ мэтэ дэлгэрэнги юм. Гэхэтэй хамта, гар урлалгын, нарин дарханай, элдэб угалза hиилүүрэй, уран зурагай искусство манай совет үедэ улам ехээр ургажа байна. Урдандаа дасан дугангуудай хэрэгсэлнүүдые дархалдаг байhан хүнүүд мүнөө үедэ гэр байрын гоёолтонуудые бүтээдэг болонхой. Олониитын ажахын хурдан түргэн хүгжэлгэ, соёл болбосоролой асари ехэ хубилалтанууд буряад зоной хамтын, гэр бүлын байдалда ехэ хубилалта үүсхээ. Соёлой гуламтанууд — клуб, библиотекэ, магазин болон hургуулинууд мүнөө буряад зоной ажабайдалай зайлашагүй хубинь болоо. Газетэ, журнал, ном hудар хото, хүдөөгэй зоной үдэр бүри хэрэглэдэг зайлашагүй шухала юумэнь болонхой.

Тиин коммунис байгуулалтын ёhо гуримууд манай арадай байдалда шэнгэжэ, улам үргэдэн дэлгэрнэ.

И. Е. Тугутов,

түүхын эрдэмэй кандидат.

…ЛД ҮНЭН

…нюур

…н 28.

Редактор

Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Манай адрес, телефону…

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26. ТЕ… ФОНЫ РЕДАКЦИИ: редактора — 46-32, зам. редактор… 32-74, ответ. секретаря—27-37, отделов партийной жиз… пропаганды—24-74, сельского хозяйства и советского стр… тельства—47-59, промышленности, транспорта, информ… 35-14, культуры, литературы и искусства—34-05, … и рабселькоров—40-49, отдел переводов и корректор… — 35-95, бухгалтерия — 37-32. Для междугород… переговоров—16.

Гор. Улан-Удэ, типография Министер… культу… Бурятской АССР.

Н00910.